

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A foszfortilalom sorsa.

Egy szomorú alkalomból kifolyólag fordult mostanában a közfigyelem a gyufagyártás felé. A szegedi robbanás, melynek több fiatal élet esett áldozatul, felébresztette, félünk, csak mulólag, az érdeklődést ezen iparág iránt, mely a művelt nyugat államaiban a nagy közönség figyelmét veszélyes voltánál és a munkások egészségére gyakorolt súlyos következményeinél fogva már annyira lekötötte, hogy a közvélemény hatása alatt emez iparág munkásvédelmi szempontból való megrendszabályozása következett be. A gyufagyártás felé fordult érdeklődés pillanatát nem akarjuk elmúlni engedni anélkül, hogy az ezen iparággal kapcsolatos fontos kérdésre, a foszfortilalomra ne terelnők a figyelmet.

Egyik előkelő napilapunk ugyan vezércikkben már előre kifejezte a félelmét attól, hogy a szegedi katasztrófa munkásvédelmi törvények kövételéhez fog vezetni és a hibát nem a gyufagyárak állapotában (melyről pedig érdekes dolgokat olvashatna dr. Friedrich Vilmosnak »A foszfor okozta megbetegedések, különös tekintettel a magyarországi gyufagyártási viszonyokra, Budapest, 1908.« c. munkájában), hanem egyszerűen abban látja, hogy magyar életet nem lehet osztrák kontár kezére bízni! Elborzadva kiált föl e lap: »Csak gyermekvédő tilalmakat ne hozzon ez a katasztrófa.« Nem is erről akarunk itt szólni, bár melleleg megjegyezhetjük, hogy az, aki azt mondja, hogy csak magyar ember előtt becses a magyar munkás élete és egy lélekzetben a magyar gyermekeknek a túlmunka és a veszélyes iparágakban való alkalmazása elleni védelmét valami borzasztónak állítja oda, az önön magának mond ellent. Ha a magyar ember, a magyar társadalom előtt a magyar munkás élete csakugyan drága, akkor ne engedje, hogy a legveszedelmesebb iparágakban, amint arról hivatalos adatokból bárki meggyőződhetik, a női és gyermekmunka erősen tért foglaljon.

Mert hát a gyufagyártás éppenséggel nem az az ártalmatlan iparág, melyben a nők és a gyermekek könnyű munkát találnak és csak úgy játszva keresethez jutnak. A gyufagyártás, amint azt nálunk úgy látszik, még a »közvélemény irányítói« sem tudják, egyike a legveszélyesebb iparágaknak. Mert ha az itt alkalmazott nők és gyermekek fizikailag tényleg nem is végeznek nehéz munkát, azok a mérges gőzök, melyek a fehér foszfor alkalmazásából származnak és nemcsak a gyufagyár, hanem még környeze-

téne a levegőjét is elmérgezik, százsorosan ellensúlyozzák a munkának testileg könnyű voltát. Ha a nők és gyermekek tényleg csak a gyújtók skatulyázásánál alkalmaztatnának, amint ez azonban nem áll, mert a szárító kamarákban is sok nőt és gyermeket találunk¹⁾, akkor is tiltakoznunk kellene a nők és gyermekek alkalmazása ellen, mert legtöbb gyufagyárunk berendezése mellett a foszforgózók mérgező hatása itt is utóléri őket.

Ezek a foszforgózók és a munkások testén, ruháin maradó foszfor-részecskék egy betegséget hoznak létre, a foszfornekrozist, melyet itt nem ismertethetünk, jellemzésére csak azt akarjuk felemlíteni, hogy a legborzasztóbb ipari betegség néven nevezik azt a szakkörök. A test borzasztó megcsónkításához, kínos fájdalmakhoz, az egész egyén undorító eltorzításához vezet e baj, melynek nálunk a fiatal életet is kiszolgáltatják.

Mihelyt a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete megalakult, ugyszólván első feladatát látta abban, hogy a foszfornekrozis ellen orvoslást keressen. A kérdés alapos megvitatása után, amint a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal kiadványából kitűnik, a szakemberek igen gyorsan tisztában voltak azzal, hogy más itt nem segít, mint a betegségokozó fehér foszfor alkalmazásának a gyufagyártásban való eltiltása. A foszfornekrozis veszedelmének nem az elhárítása, hanem csupán a számbavehető csökkentése ugyanis oly messzemenő óvintézkedéseket kíván a gyáros és a munkás részéről egyaránt, hogy azok megtartása a legnagyobb nehézséggel jár és oly terhet ró a vállalatokra, hogy p. o. Németalföldön, hol a kormány egyenesen szabad választást engedett a gyufagyárosoknak szigorú óvintézkedések alkalmazása és a foszfortilalom között, ők maguk a tilalmat választották. Hogy egyébként a legnagyobb óvintézkedések mellett sincs kizárva a foszfornekrozis, ezt bizonyítja Anglia példája, hol ugyancsak szigorúan kezelik a munkásvédelem ügyét és hol a munkás is magas színvonalon áll, hol azonban ennek dacára 1907-ben foszfornekrozis-eset fordult elő. (Nálunk *Friedrich* munkája 1900 óta 250—500 esetről beszél!)

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete tehát az egyedül racionalis utat választotta és miután Svájc az előkészítő tárgyalások megindítását magára vállalta, 1906-ban létrehozta a fehér (sárga) foszfornak a gyufagyártásban való alkalmazását tiltó egyezményt, melyhez a Németbirodalom, Dánia, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Németalföld és Svájc csatlakoztak. A törekvés természetesen ezután arra irányult, hogy az egyezmény köre újabb államok csatlakozásával szélesbítettessék, annál is inkább, mert az egyezményt megelőző tárgyalások folyamán a később távolmaradó országok (Magyarország és Ausztria is) készségüket fejezték ki a csatlakozásra. Ép ezért az 1908. évi luzerni nagygyűlésen is az érdeklődés nagy mérvben ismét a foszforegyezmény felé fordult. Tényleg sikerült is ez évben újabb eredményt elérni. A luzerni nagygyűlés ugyanis kívánatosnak jelezte, hogy a nagyobb mérvű foszforos gyufabevitellel bíró államok a bevitelt tiltsák el. Ezen óhajnak az 1908. évi december 8-án kiadott beviteli tilalom kibocsátásával megfelelt az ausztráliai államszövetség, melylyel 1909. év június hó 1-től kezdve területére a fehér (sárga) foszfort tartalmazó gyufák bevitelét megtiltotta. A második eredmény Angliának az 1908. december 21-én kibocsátott gyártási és beviteli tilalma volt. Angliában ugyanis a foszfortilalom útja egyengetve volt az által, hogy 1907-ben *egy* munkás foszfornekrozisban meghalt. Ez a kormánynak amaz eljárását, hogy a berni foszforegyezményhez nem csatlakozott, éles bíráltnak tette ki. Lytton herceg interpellált e kérdésben az angol parlamentben és az angol közvélemény is a felszínre került haláleset folytán, mely az óvintézkedések kötelező volta és angol szigorúsággal való ellenőrzése dacára következett be, mindjobban követelte a foszforos gyufák gyártásának az eltiltását. Mennyivel érzékenyebb itt a társadalmi lelkiismeret. Tényleg a kormány nem is térhetett ki a tilalom elől és 1908.

¹⁾ V. ö. *Friedrich* idézett munkáját.

december 21-én megjelent a White Phosphorous Matches Prohibition Act 1908., mely 1910. évi január 1-én kezdődő hatállyal eltiltja a fehér (sárga) foszfornak a gyufagyártásnál való felhasználását és az ily gyufáknak az árúbabocsátását és az Egyesült királyság területére való bevitelét is. E mellett az angol törvény az összes gyufagyárakat igen szigorú ellenőrzésnek veti alá, hogy a tilalom kijátszása lehetetlenné tétessék. Az 1909. év folyamán Ausztria hozott július 13-iki kelettel törvényt, mely az 1912. évi január hó 1-től kezdődő hatállyal tiltja el a fehér foszfornak a gyufagyártásnál való felhasználását. 1912. július 1-től az ezen anyag felhasználásával készült gyufákat osztrák területen nem szabad áruba se bocsátani.

Az osztrák törvény ezenkívül szintén szigorú ellenőrzésnek veti alá a gyufagyárakat. A gyufagyártást egyébként már a szóban forgó törvényt megelőzően az 1909. május 24-én kibocsátott osztrák rendelet az engedélyhez kötött iparágak közé vette fel és így a foszfortilalom életbeléptéig is már módjában van a kormánynak nagyobb befolyást gyakorolni a gyufagyártásra és azt is megakadályozni, hogy az újonnan alakuló gyufagyárak foszforos gyufák termelésére berendezkedjenek.

A szóban forgó rendelet 2. §-ának második bekezdése szerint az újonnan alakuló gyufagyárnak kifejezetten kérnie kell annak a megengedését, hogy fehér foszfort használhasson fel.

Magyarországon közömbösen fogadták úgy a berni egyezményt, mint annak térhódítását. Ily népszerűtlen dologért ki lelkesülne! Ez is egyik élénk bizonyítéka annak, hogy mily csekély nálunk a szociálpolitikai érzék. A gyárosok természetesen aligha kérik a kormányt ily tilalom kibocsátására, a munkások pedig, sajnos, ugyancsak megvetik a fennálló társadalmi rend »ily apró foltozgatásait« és szakszervezeteik ugyancsak elmulasztották ez irányban erélyesen fellépni. Nem így volt ez Ausztriában, hol a keresztény szocialisták nyomatékos akciót indítottak a foszfortilalom érdekében.

Talán nálunk nincs is erre szükség? Talán nincs is nagyobb gyufáiparunk? Magában a szegedi katasztrófa is már figyelmessé kell, hogy tegyen arra, hogy egész rendben nem lehet minden. Hiszen a legmagasabb fokban veszélyes iparágban majdnem csupa gyermek, serdülő leány esett a kazánrobbanás áldozatául. Vagy ez talán véletlen volt? A hivatalos statisztika mást bizonyít. Csak nemrég hagyta el a sajtót »A magyar szent korona országai gyáriparának üzemi és munkásstatisztikája az 1906. évről«, melyből kiderül, hogy 17 gyufagyárunkban (ezóta egy új is alakult) összesen 2.065 munkás van alkalmazva, kiknek 55,6%-a női munkás. Tehát épen a nőket teszik ki nálunk fokozott mértékben a foszforos gőzök nagy veszélyének. De még mást is tanulhatunk a hivatalos adatokból. Az összes gyufagyári munkások 31,4%-a 16 éven aluli és az összesen 649 ifjúkorú munkásból majdnem egy harmadrész 14 éven alul van. A 16 éven aluli munkásoknak 66,5%-a nő, miből kitűnik, hogy éppen a fiatalok között vannak nagy számban a nők. E mellett a munkaidő eme veszélyes iparágban átlag 12 óra; nyáron 6 gyárban hosszabb 12 óránál is, amennyiben két gyárban 12¹/₂ óráig, három gyárban 13 óráig, egy gyárban pedig 14 óráig tart a munka. Télen a maximális munkaidő 13 óra (két gyárban), más két gyárban pedig 12¹/₂ órás munkaidő van.

De talán jól fizetik ezt a veszélyes munkát és a jó kereseti alkalmat féltjük a tilalom kibocsátásával, amint a napisajtó egyes nyilatkozataiból látszik? A hivatalos adatok szerint a férfimunkások 33,9%-a 10 koronánál kisebb, 25,7%-a pedig 10—14 korona közti hetibért kap, míg a női munkásoknak 49,9%-a 10 koronán aluli, 35,2%-a pedig 10—14 korona közötti heti bérrel kénytelen beérni. Így szólnak a hivatalos adatok, melyek pedig aligha fogják sötétebb színben feltüntetni a helyzetet. Hiszen a gyárosok az iparfelügyelők által is néha véletlenül talált 14 éven aluli munkásokat, de a 16 éven aluliakat sem szeretik túlságosan a hatóságnak mutatni és így a hivatalos adatokba inkább kevesebb, mint több ilyen munkás csúszott be.

Hogy lehet ezeket az állapotokat egy kulturállamban tűrni és hogy lehetséges az, hogy a közvélemény egyhangulag fel nem zúdul emez állapotok ellen és nem követeli a foszfortilalom életbeléptetését, kérdezzük önkéntelenül. E helyett mi történt?

Egyik egyesületünk, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete, mely a Baselban székelő Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének a magyar osztálya, a genfi nagygyűlés határozatához képest még 1907-ben terjedelmesebb memorandumban fordult a kormányhoz a foszfortilalom elrendelése és a berni egyezményhez való csatlakozás végett. Az akkori kereskedelemügyi miniszter meg is ígérte az egyesületnek, hogy annak idején figyelembe veszi a memorandumban foglaltakat, melyek a kérdés közgazdasági oldalát is erősen megvilágították, kimutatván, hogy közgazdaságunk szempontjából, a gyufaipar jövője és kivitelünk helyes irányba terelése érdekében mily kívánatos volna a tilalom idejekorán való kibocsátása, mert a nemzetközi nyomás alatt előbb-utóbb úgyis bekövetkező tilalom így legalább nem váratlanul találja iparunkat és lassanként vezeti át a svéd gyufák gyártására addig, míg a foszforos-gyufákhoz való ragaszkodásunk folytán még el nem hódították a többi államok a svéd gyufapiacot. A közönségben ennek a nyomtatásban is megjelent memorandumnak semmi hatása sem volt. Meg is maradt minden a régiben. Az 1908. évi luzerni nagygyűlésen igen szomorú is volt a magyar kiküldöttek helyzete. Az angol delegátusok már jelezheték a készülő törvényt, mely eltiltja a foszforos gyufák gyártását és az osztrák delegátusok is, bizonyára nem kis kárörömmel, jelenthették ki, hogy náluk is már készül a foszfortilalom és így a magyarok ismét csak kevésbé nyugateurópaiaknak tűnhettek fel, mint osztrák szomszédjaik. Sajnos, ily esetben egész másképp ítélik meg nálunk a hazafiságot mint akkor, amidőn arról van szó, hogy a »magyar munkás életét nem lehet osztrák kontár kezére bízni.« Sajtónk egy hanggal sem emlékezett meg arról, hogy a művelt világ kiküldöttei között mily szégyenletes szerepet kellett a magyar delegátusoknak játszani.

A luzerni nagygyűlés után tényleg nálunk is megmozdult a kérdés. 1908. október elején a kereskedelemügyi miniszteriumban értekezlet volt, melyen a gyufagyárosok előadták panaszukat és bejelentették követeléseiket az esetre, ha csakugyan el akarják a foszforos gyufák gyártását tiltani. Ugyszólván az összes felszólalók a gyárosok részéről a kárpótlást hangoztatták. Az értekezlet eredményeként, amint később kiszivárgott és egyébként már ott is kifejezésre jutott, a gyujtóegyedárúság behozatala jegecesedett ki, mint a kérdés megoldási módja.

Nem akarunk itt annak a kérdésnek tárgyalásába bocsátkozni, helyesez a megoldási mód. A gyufa elsőrendű szükségleti cikk és így az egyedárúság terhelni fogja a szegény népréteget; de hát, ha van annyi pénzügyi egyedárúságunk, úgy ez az egy szociálpolitikai egyedárúság a kérdés mielőbbi megoldása érdekében koncedálható. Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy a hivatalos statisztika szerint a 17 gyufagyár közül csak 8 foglalkoztat 100-nál több munkást, 2 pedig 51—100 közti munkáslétszámmal bír; a többi csupa kis ipartelep; 3 telep összesen csak 11—20 munkást foglalkoztat, 4 pedig 21—50 munkást. Ha emellett figyelembe vesszük, hogy éppen a nagy gyárak a svéd gyufagyártásra be vannak máris rendezkedve és fenállásukban a tilalom csupán a kisebb, át nem alakítható telepeket fenyegetné, úgy a legolcsóbb és a közre vonatkozólag legelőnyösebb megoldásnak aligha tekinthetjük a gyufaegyedárúság meghonosítását. De hát Ausztria is ezt a módot választotta és mi, mint hű szövetséges, követhetjük e téren.

De immár másfél év mult el azóta, hogy az említett tanácskozás összehivatott és eredmény nem mutatkozott, sőt kormánynyilatkozat sem történt a foszfortilalom tekintetében. A közvéleményt ez nem bántotta. *Giesswein Sándor* volt orsz. képviselőnek a folyó év elején a képviselő-

házban sajnos kedvezőtlen körülmények közt bár újabb nekrozis-esetekre való hivatkozás alapján elhangzott interpellációja a házban épp oly kevés visszhangot keltett, mint a közvéleményben.

Pedig ebben a kérdésben a közvélemény teljes érdeklődésére van szükségünk. A folyó év őszén Luganoban ismét össze fognak gyűlni a művelt nemzetek kiküldöttei a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének VI. nagygyűlésére. Itt ismét számon fogják kérni Magyarországtól azt, hogy mit tett a foszfornekrozis megakadályozására és hogy miért marad távol az egyezménytől. Ismét számalmas hallgatásra lesznek delegátusaink kárhóztatva? Ha a nemzeti becsület érzése meg van bennünk, akkor már csak ez az érzés is arra kell, hogy ösztökéljen mindenkit, aki a foszfor pusztító hatását és annak súlyos következményeit nem is ismeri eléggé, hogy Magyarországon ne essék meg újra az a szégyen, hogy egy oly egyértelműséggel találkozó nemzetközi egyezménytől távol marad, minő a foszforegylemény.

Reméljük, hogy közvéleményünk még jókor fel fogja ismerni a berni foszfor-egyezményhez való csatlakozás szükséges voltát és nem fog nyugodni, míg az utolsó órában legalább is nem sikerül Magyarország csatlakozását is elérni.

Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés.¹⁾

Irta: **dr. Sziadits Károly**, kir. ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár.

A munkásbiztosító pénztár megtérítési követelései.

Ha az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár valamely biztosított munkásnak balesete folytán kártalanítást nyújtani kénytelen, a pénztár *két irányban* kereshet megtérítést a ráháruló terhekért.

a) Bizonyos esetekben a pénztárnak kártérítési követelése van a *munkaadó* vagy *megbízottja* ellen. (81. §.)

Azoknak az eseteknek, a melyekben a pénztár a munkaadótól követhet megtérítést, helyes törvényszerkezet mellett egybe kellene esniök azokkal az esetekkel, a melyekben a sérült vagy hozzátartozója léphet fel a munkaadó ellen. Ilyenkor t. i. a munkaadó eszik azoktól a kedvezményektől, a melyeket a munkásbiztosítás neki nyújt és teljes kártérítésre kötelezettnek tekintendő; ehhez képest köteles a pénztárnak megtéríteni, a mi a kárból a pénztárt terheli, s a kárvallottnak megfizetni azt a többletet, a mely a kárból a pénztár nyújtotta kártalanítással még nincsen fedezve.

Az 1907: XIX. t.-c. szerint ez a két esetcsoport nem vág teljesen egybe. A kárvallott igényjogosult (a sérült vagy hozzátartozója) ugyanis a munkaadótól akkor is kérheti a kártöbbletet, ha a balesetet a munkaadó megbízottja szándékosan avagy azáltal okozta, hogy rendes munkakörében, a munkaadó utasítása ellenére, a hatóságilag elrendelt óvórendszabályt mellőzte; a pénztárt ellenben ilyen esetekben visszkereset a munkaadó ellen nem, hanem csakis a megbízott ellen illeti, még ha követelését ez utóbbin fedezet hiányában nem tudja is megvenni.

Egyébként a pénztár a munkaadó ellen ugyanazon esetekben léphet fel visszkeresettel, mint a melyekben a kárvallott követelhet a munkaadótól kártérítést; csak hogy a pénztár visszkeresetének nem előfeltétele a büntető eljárás előzetes lefolytatása, hanem a pénztár közvetlenül léphet a polgári perútra a munkaadó vagy megbízottja ellen (miként a kárvallott a 83. §.

¹⁾ Előző közleményeket l. a Munkásügyi Szemle 1., 2., 5. és 9. számában.

eseteiben). A pénztár eszerint visszkeresetet támaszthatna akkor is, ha a munkaadónak vagy megbizottjának cselekménye az adott esetben netalán nem volna is büntetendő.

Nincs a pénztárnak visszkeresete oly iparüző ellen, aki a 8. §. a) pontja alapján önmagát biztosította, minthogy ő ennyiben nem munkaadó, hanem biztosított, s csak szándékosság esetében esik el a kártalanítástól. (75. §.)

A pénztár visszkeresete kiterjed az ügyben felmerült összes (eljárási) költségekre és a baleset folytán nyújtott kártalanításra, még pedig nemcsak a nyújtott pénzbeli kártalanításra, hanem a nyújtott gyógykezelés ellenértékére is (az első 10 hét alatti gyógykezelést is ideértve, a 70. §. 1. pontja dacára, a 68. §-nál fogva).

A pénztár a visszkeresetet a költségek és segélyek (gyógykezelés, temetési segély) tekintetében csak a már megtörtént költségek alapján és mértékéig érvényesítheti; a járadékok tekintetében azonban igénye nem szorítkozik a már tényleg kifizetett járadékrészletek megtérítésére, hanem már eleve a »nyújtott« járadék *tőkeértékét* követelheti (81. §. harmadik bekezdése).

Mikor mondhatjuk a visszkereset szempontjából, hogy a pénztár kártalanításul járadékot »nyújtott«? Vajjon csak akkor, ha a jogosult a járadékigényt a pénztárral szemben már érvényesítette? Nézetem szerint ezt a pénztárnak nem kell bevárnia. Ha a járadékot a pénztár hivatalból állapította meg a jogosult jelentkezése nélkül (88. §.), ez a megállapítás a pénztárt akkor is kötelezi, ha maga a járadékjogosult igénybejelentését elkésve teszi is meg. S minthogy a megállapított járadékról lemondani nem lehet (97. §., 67. §. első bek.): a jogosult (még netaláni lemondása ellenére is) bármikor később, évek múltán is jelentkezhetik, s inentől fogva a járadékot (az el nem évült hátralékkal együtt) felveheti. A visszkeresettel megtámadott munkaadó (vagy megbizottja) e szerint a járadék tőkeértékének megfizetését nem tagadhatja meg azon az alapon, hogy az igényjogosult a járadékra úgy sem reflektál; de természetes, hogy utóbb a fel nem vett és elévült járadékrészleteknek (93. §. ötödik bek.) visszafizetését követelheti a pénztártól, az alaptalan gazdagodás jogcímén.

Ha a járadékmegállapításban utóbb változás áll be: ez a visszkeresetbe vett járadéki tőkeértékre is kihat, s ez alapon a pénztár a tőke pótlását vagy a marasztalt munkaadó (megbizott) a megfelelő tőkerész visszafizetését követelheti. Ugyanez az eset, ha a sérült, akinek részére járadékot állapított meg a pénztár, utóbb a baleset folytán meghal. Ilyenkor, ha a sérültnek igényjogosult hozzátartozója marad, az ennek részére megállapított járadék tőkeértékét is követelheti a pénztár; de ebbe a követelésbe beszámítandó, amit a pénztár a sérült halála folytán a sérült járadékán megtakarított. Egyáltalán azt kell tartanunk, hogy ha a járadékjogosult a baleset folytán meghal, mielőtt az általa élvezett járadékrészletek értéke a lefizetett tőkeértéket kimerítette, a marasztalt megfelelő visszatérítést követelhet, mert különben a pénztár az ő rovására jogalap nélkül gazdagodnék.

A pénztárnak a munkaadó vagy megbizottja ellen támasztható visszkereseti igénye a baleset napjától számított két év alatt évül el. (81. §. utolsó bek.) Ez természetesen csak a visszkereseti igénynek első ízben való érvényesítésére áll; ha a pénztár utóbb beállott változások alapján a marasztalttól pótfizetést kíván, ezt az igényét a bíróságnál az említett két évi elévülési idő eltelté után is érvényesítheti. Pl. ha a sérült halála a baleset következtében csak két év elteltével következik be, vagy korábban ugyan, de oly időben, hogy a hátramaradottak igénybejelentésére engedett 6 hónapi határidő (89. §. második bek.) csak a két év eltelté után jár le. (Nézetem szerint ugyanis a 89. §. harmadik bek.-ben körülírt kétévi maximális határidő csak magának a sérültnek az igényeire vonatkozik, melyek a második bek. értelmében egy év alatt jelentendők be, de nem a hozzá-

tartozók igényeire, melyek a halálesettől számított 6 hónapon belül bármikor bejelenthetőek.) Ilyenkor a pénztár az esetleges pótfizetésre a két év eltelte után is perelhet, feltéve, hogy a sérültnek nyújtott segély és kártalanítás visszafizetésére a pert az eredeti két évi elévülési időn belül megindította.

Bajosabb az eset, ha pl. be nem jelentett biztosított munkás szenvedett balesetet (teszem azt, elrendelt óvókészülék hiánya miatt), s ő maga nem érvényesíti kártalanítási igényét a pénztárnál (pl. mert elmebeteg lett), de a balesetet követő 2 éven túl, a baleset következtében elhalván, hozzátartozói 6 hónapon belül jelentkeznek. Ilyenkor (feltéve, hogy a 89. §-nak fent előadott értelmezése helyes) beállhat az az eset, hogy a pénztár a kártalanítást első ízben is csak a két év eltelte után állapíthatja meg és így arra vonatkozó visszkeresetét is csak két év múltán érvényesítheti első ízben. E ritka esetben a pénztár visszkereseti igénye elévült, mielőtt még megszülemllett volna; hacsak az elévülés szempontjából a baleset napjának nem azt a napot tekintjük, a melyen a baleset következménye (a haláleset) beállott.

Egyébként úgy vélem, hogy a törvény szellemében a pénztárnak ilyen pótfizetésre irányuló követeléseit is az eredeti követelésre megszabott két évi elévülésnek kell alávetnünk, a két évet attól a naptól számítva, a melyen a pótfizetés követelhetővé vált.

b) Ha a biztosítottat, illetve hátramaradottait a balesetből kifolyólag mással (nem a munkaadóval) szemben kártérítési követelés illeti, ez a követelés a nyújtott baleseti segélyek és kártalanítások erejéig az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárra száll át (82. §. utolsó bekezdése). Ez a kár visszkereset¹⁾ a biztosítási jognak egyik általános alapelve (subrogation); maga a rendelkezés teljesen analog a kereskedelmi törvény 483. §-ával (v. ö. 506. §.), mely szerint a biztosító, ha a kárt a biztosítási szerződés értelmében megtérítette, az általa fizetett kártérítési összeg erejéig már a törvény erejénél fogva mindazon jogokba lép, melyek a biztosítottat a kár tekintetében egy harmadik ellen illetik.

A törvény szavait itt is némileg helyesbíteni kell.

Lehet ugyanis, hogy az üzemi balesetet a munkaadó megbizottja okozta szándékos vagy gondatlan jogellenes cselekményével. Semmi kétség a törvény szerint, hogy ilyenkor a sérült és hozzátartozói a vétkes megbizott ellen kárkövetelésüket a magánjog általános szabályai szerint csorbítatlanul megtartják. (Persze az is kétségtelen, hogy az igényjogosult a vétkes megbizottól kártérítést csak annyiban követelhet, amennyiben kárát a pénztártól nyert kártalanítás nem fedezi; ez a kár és haszon egybevetésének alapelvéből következik, habár a törvény ezt ebben a vonatkozásban külön nem mondja is ki.) Már most a 82. §. utolsó bekezdésének szóhangzata szerint a pénztár is minden esetben felléphetne a nyújtott kártalanítások erejéig a vétkes megbizott ellen. De a szabályt ez esetben megszorítólag kell értelmeznünk, mert azokat az eseteket, a melyekben a pénztárt a megbizott ellen megtérítési követelés illeti, már a 81. §. külön, eltérőleg szabályozta. E szerint a megbizott csak akkor felel a pénztárnak, ha a balesetet szándékosan, vagy pedig az által idézte elő, hogy rendes munkakörében a munkaadó utasítása ellenére hatóságilag elrendelt óvórendszabályt mellőzött.²⁾

Vajjon hogyan állunk a fentirt tétellel, ha az üzemi balesetért a magánjog szerint oly idegen üzemtulajdonos volna felelős, a ki a sérültet a törvény 8. §-ának c) pontja értelmében a saját üzemére vonatkozólag önként biztosította? Felfogásom szerint az ilyen önkéntes biztosítás alapján az üzemtulajdonos nem szabadul a baleset folytán igényjogosult személy-

¹⁾ L. erről Grosschmid: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. I. k. 70. §. 15.

²⁾ Ugyanígy a német törvény szerint is, míg az osztrák törv. 47. §-a a munkaadó megbizottját nem részesíti kedvezményes elbánásban; v. ö. Marschner: Die Stellung des Unfallversicherungsgesetzes zum privaten Schadenersatze, Juristische Blätter 1899. évi 32. sz.

lyel szemben a kártöbblet megtérítésének kötelezettsége alól.¹⁾ De azért természetesen a pénztár nem veheti meg az önként biztosító üzemtulajdonoson a 82. §. utolsó bekezdésére hivatkozva (a 81. §. esetein kívül) a nyújtott kártalanításokat. Ebben a vonatkozásban az önként biztosító üzemtulajdonost is »munkaadónak« kell tekinteni; hiszen az önkéntes biztosítás lényege éppen abban áll, hogy a biztosító azzal a baleset kockázatát magáról megfelelő részben a munkáspénztárra hárítja át.

Ebből azután szükségképp következik az a további tétel, hogy ha egy idegen üzemtulajdonos más üzem munkását, a ki már a törvény szerint is a balesetbiztosítás hatálya alá esik, a 8. §. c) pontja alapján önként biztosítani kívánja, ettől a jogtól — a saját üzemére vonatkozólag — meg nem fosztható. Az ilyen munkás tehát két irányban biztosítandó: egyfelől az önként biztosító üzemtulajdonos terhére, az ennek üzemében beállható balesetekre nézve; másfelől pedig a saját munkaadója terhére, egyéb szolgálati balesetekre nézve. A mozgópostai alkalmazott biztosítása e szerint következőleg oldandó meg: biztosítani kell őt, a vasút, mint önkéntes biztosító terhére, vasúti balesetekre, és biztosítani kell őt a postakincstár terhére, mint rendes postaüzemi alkalmazottat, másnemű üzemi balesetekre (3. §. 20. p). Ha a mozgópostást vasúton éri baleset: a vasúttól az 1874: XVIII. t.-c. alapján követelheti a pénztári kártalanítással nem fedezett kártöbbletet; de a vasút — feltéve, hogy a mozgópostást külön bejelentéssel a 8. §. c) pontja alapján önként biztosította — a pénztárral szemben megtérítésre csak akkor köteles, ha a balesetet valamely képviselő közege (l. e közlemény végén) szándékosan okozta vagy ha a vasút a hatóságilag elrendelt óvintézkedésnek megtételére nem adott utasítást s a baleset annak hiányából állt elő.

A pénztár egyébiránt a most taglalt szabály szerint oly személyek ellen is felléphet, akik nem vettek ugyan részt a baleset előidőzésében, de a baleset következményeinek vétkes fokozása, súlyosbítása által váltak a kárvalallottal szemben kártérítésre kötelezettek; pl. a kuruzsló ellen, aki a magában véve csekély sebesülésnek rossz kezelésével a sérült halálát okozta.²⁾

Általában a pénztár kárviszkeresetet nemcsak azok ellen támaszthat, akik a balesetet vétkesen okozták vagy fokozták, hanem mindazok ellen, akik a baleset folytán a sérültnek felelősséggel tartoznak, habár felelősségük nem alapul is vétkes cselekményen. Így pl. ha a biztosított munkást a munkába menetelnél vasúti baleset éri, a munkásnak az 1874: XVIII. t.-c. alapján alapuló igénye is megfelelő részben átszáll a pénztárra (ha a sérült munkás a vasút részéről nem volt üzemlátogatóként önként biztosítva). Ugyanez áll, ha veszélyes üzemből (pl. cellulosegyárban) a gyáros hibáján kívül robbanás támad, mely a szomszéd gyár munkásait megöli; ilyenkor a pénztár ez utóbbiak jogán, a veszélyes üzemből folyó felelősség alapján kártalanítási követelést támaszthat a balesetet okozó gyáros ellen. A balesetbiztosító szervezet ugyanis mindegyik munkaadót csak az ellen védi meg, hogy *saját* munkásainak baleseteiből ne háruljon rá a pénztári járulékokon kívül további teher; *idegen* munkások baleseteiért a vállalkozó teljes felelősséggel tartozik a sérültekkel s ezek jogán a pénztárral szemben is.³⁾

Az igényjogosultat a harmadik személlyel szemben megillető kárkövetelés a törvény szerint a munkáspénztárra »száll át«. Ez a kitétel kettőt jelent: jelenti először is azt, hogy az igényjogosult kárkövetelése a törvény erejénél fogva, a jogosult további közreműködése s a felek akarata nélkül, sőt annak ellenére is átmegy a pénztárra (törvényi engedmény, *cessio legis*); s jelenti másodszer azt, hogy a pénztár nem eredeti, önálló jogcímen lép-

¹⁾ L. e Szemle 1. számában a 6—8. lapon.

²⁾ L. Marschner id. h. 378. lap.

³⁾ Ugyanigy az osztrák törvény szempontjából Marschner id. h. 377. lap.

het fel a harmadik felelős személy ellen, hanem a kárvallott jogán, tőle származtatott jogcímen, vagyis mindazokkal a korlátozásokkal, amint a követelés a kárvallottat illette.

Mik tehát mindenekelőtt ennek a törvényi engedménynek az előfeltételei? Nevezetesen: mit jelent az, hogy a kárkövetelés a »nyújtott« kártalanítások erejéig száll át a pénztárra? Vajjon azt-e, hogy a követelés átszállása csak apránkint, a szerint megy végbe, amint a pénztár egy-egy járadékrészletet kifizetett? Alig lehetett a törvény célja, hogy az egységes kárkövetelést a visszkereset szempontjából számtalan részletre tördelje szét. Megfelelőbbnek látszik az a megoldás, hogy a sérült kárkövetelése *mindjárt* a balesettel átszáll a pénztárra; vagyis a kárkövetelés a harmadik ellen a balesettel a sérült személyében szülemlik ugyan meg, de *egyidejűleg* a pénztárra megy át; a pénztár azonban csak akkor és annyiban követelhet a felelős harmadiktól fizetést, amikor és amennyiben ő maga az igényjogosultnak kártalanítást nyújtott. A pénztár tehát a felelős harmadik személyt marasztaltathatja, mielőtt abban a helyzetben van, hogy a marasztalás mértékét körülírja, vagyis mielőtt a kártalanítások mértéke meg lett állapítva; de végrehajtást az egyes járadékrészletekre csak úgy intézhet, ha azoknak az igényjogosult kezéhez történt kifizetését igazolja.¹⁾

Ha nem ezt a megoldást fogadjuk el, hanem az átszállást csak későbbi időponttól, pl. a pénztári kármegállapító határozattól, vagy a kifizetéstől számítjuk, úgy a pénztár visszkeresetét a felek bármikor kijátszhatnák. Akkor ugyanis a felelős harmadik személy a baleset után, noha tudja, hogy a sérült a munkáspénztárnál biztosítva van, sietne olcsón — egy tál lencséért — kiegyezni a sérülttel, kire nézve minden, amit a (pénztári kártalanítást meghaladó) kártöbbleten felül kap, tiszta ajándék. A pénztár a sérült kártalanítását nem tagadhatná meg ily káros egyezség alapján sem; igaz, hogy ide is állana megfelelően a keresk. törv. 483. §-ának az a rendelkezése, hogy a biztosított (munkás) felelős azon cselekményekért, melyek által a biztosító (pénztár) érintett — visszkereseti — jogait megrövidíti. De mit ér ezzel a pénztár? A sérültet marasztaltathatja ugyan gazdagodás címén a kapott fizetés visszatérítésére, esetleg a megrövidítés fejében kártérítésre is; de a többnyire vagyontalan igényjogosulton az ily összegeket megvenni nem lehet; beszámítással pedig a pénztár az igényjogosult kártalanítási igényeivel szemben semmi esetben sem élhet (97. §. kapcsolatban a 67. §. első bekezdésével, mivel a 67. §. második bekezdése a baleseti kártalanításra nincs kiterjesztve). A pénztárnak csak az nyújt kellő fedezetet, ha a harmadik felelős személy *mindjárt* eleve a pénztárnak felelős úgy, hogy a sérült kezéhez történt fizetéssel vagy vele történt egyezkedéssel a pénztár jogait nem csorbíthatja.

A harmadik személy elleni kárkövetelés eszerint a pénztár törvényes kártalanítási kötelezettségének mértékéig *mindjárt* kezdettől fogva nem a sérültnek, hanem a pénztárnak a követelése; a sérült tehát ennyiben perrel sem léphet fel a harmadikkal szemben s ha megteszi, ennyiben »felperesség hiányából« elutasítandó.²⁾

A felelős harmadiknak a helyzete a törvényi engedménnyel szemben ugyanaz, mint általában az engedményezett adós helyzete bármely más engedmény esetében. T. i. az adós mindaddig, míg az engedményes tudtára nem esik, jogositva van az első hitelezőt kifizetni, vagy vele másképp kiegyezni« (v. ö. osztrák ptkönyv 1.395. §.). A felelős harmadik személy mint kárados e szerint az igényjogosult kezéhez csak addig fizethet, amíg nem tudja, hogy a követelés a munkáspénztárt illeti; vagyis amíg nem tudja, hogy a sérült az 1907: XIX. t.-c. értelmében balesetre biztosítva van

¹⁾ Ugyanigy értelmezi a német tv. 140. §-át (mely ugyan szabatosabb szövegezésű a mienkénél) a Reichsgericht újabb ítélkezése; I. Handbuch der Unfallversicherung (Leipzig 1909.) I. k. ad 140. §. 3. jegyz.

²⁾ V. ö. Handbuch id. h. ad 140. §. 5. jegyz.

és hogy a baleset, melynél fogva ő fizetésre köteles, a sérülthez nézve üzemi balesetnek tekintendő. Mihelyt ezt tudja, köteles a pénztárnál aziránt érdeklődni, hogy a balesetből kifolyólag a pénztár mily kártalanításokat folyósít; ha ezt nem teszi, hanem az igényjogosultnak többet fizet ki, mint amennyit a pénztári kártalanításon felüli kártöbblet kitesz, e fizetés dacára a pénztárral szemben felelős marad.

Habár ezek szerint a pénztár mindjárt a balesettől fogva belép a kárvalottnak a felelős harmadik elleni kárkövetelésébe, mégsem szabad szem elől téveszteni, hogy a pénztár ez esetben nem a saját maga jogán perel, miként a 81. §. eseteiben, hanem a kárvalott jogán, ennek engedményeseképp. A felelős harmadik tehát a pénztárnak is ellene szegezheti mindazokat a *kifogásokat*, amelyek őt a kárvalott ellen megilletnék.

Áll ez mindenekelőtt, ha a kárvalottnak *részben önokozta* káráról van szó, vagyis midőn a kárvalott hibája is közrejátszott a kár okozásánál. Ilyenkor, az osztrák ptkönyv 1304. §-át követő birói gyakorlat szerint, a vétekarányos kárelosztás elve érvényesül,¹⁾ vagyis a kárvalott csak részleges kártérítést kap önhibája arányában s ha az arány meg nem határozható, a szenvedett kárnak csupán felére tarthat igényt. A sérült önhibáját a felelős harmadik a pénztárnak is ellene vetheti; de persze a pénztár igénye megelőzi a sérültét és így a részleges kárösszeg is mindaddig a mértékig a pénztárt illeti, ameddig a pénztár visszkeresete fedezve nincsen.²⁾ A pénztár a sérült önhibája címén az igényjogosultak kárigenyével szemben mitsem vonhat le, úgy hogy ha a harmadik ellen megítélt kárösszeg a pénztár követelését nem fedezi, a pénztár a hiánytól egyszerűen elesik.

Megteheti a felelős harmadik személy a pénztár ellen mindazokat a kifogásokat is, amelyek őt a kárvalotthoz (mint engedményezőhöz) való személyes viszonynál fogva megilletik, feltéve, hogy azoknak jogalapja korábbi időre nyúl vissza, mintsem a kárados a kárkövetelésnek a pénztárra átszállásáról tudomást szerzett. Így pl. beszámíthatja a felelős harmadik a pénztárral szemben azt, amivel neki a kárvalott a követelés átszállásáról való értesülésnél korábbi időből tartozik.

Ha a pénztár külön, a kárvalott perbenállása nélkül perli a felelős harmadikat s ez a pénztár ellen beszámítással él, vajjon kérheti-e a pénztár ebben a perben a beszámítási kifogás elutasítását azon az alapon, hogy a kárvalottat oly további kártöbblet illeti, amely a beszámítandó követelést fedezi? Bizonyára igen, mert ha a pénztár igényét e perben alább szállítanák is a beszámítandó összeggel, a pénztár a hiányt a felelős harmadiktól külön perben újra visszavehetné;³⁾ az ily perszaporításnak pedig a bíró útját kell hogy állja. Ha a pénztár igénye a felelős harmadiknak beszámítási kifogása folytán csökkent, a pénztár a hiány megtérítését a kárvalottól az alaptalan gazdagodás címén követelheti, mert a kárvalott tartozását róta le ezáltal; de a pénztár persze ezt a követelését az igényjogosult kártalanítási követelésébe be nem számíthatja, csak másnemű vagyonában kereset arra fedezetet.

Ha a pénztár a kárkövetelés átszállása címén perli a felelős harmadik személyt, a bíró a kárkövetelés terjedelmét az általános szabályok szerint állapítja meg s az így megállapított kárkövetelésből ítél meg a pénztárnak annyit, amennyi a törvényszerű pénztári kártalanításokat fedezi (s ameddig a magánjogi kárkövetelésből futja).

Megjegyzendő, hogy a magánjog szabályai szerint ölés és testi sértés esetében a felelős személy a vétkesség fokától függetlenül, mindig megtéríteni köteles a sérült elmaradt munkakeresményét, illetőleg a hozzá-

¹⁾ Grosschmid, Fejezetek kötelmi jogunk köréből I. k. 69. §. 15—16.

²⁾ Így áll ez kétségtelenül a német törv. szerint is, I. Handbuch id. h. ad 140. §. 4. jegyz. — Az osztrák törvény szerint ez a kérdés vitás; I. egyfelől Marschner id. h. 378. l., másfelől Menzel id. h. 345. l.

³⁾ Oly módon, hogy a pénztár a kárvalottat alaptalan gazdagodás címén marasztaltatva, lefoglalná ennek a felelős harmadik elleni kártöbblet-követelését és behajtaná azt.

tartozók elmaradt tartását (így jelesül az osztrák ptkönyv hatályának területén is, a ptkönyv 1325. és 1327. §-a szerint; v. ö. egyuttal a büntető törvénykönyv 292. és 311. §-aival, amelyek szintén nem különböztetnek a gondatlanság fokai szerint.⁴⁾

A pénztár visszkeresete az 1907:XIX. t.-c. szerint ez esetben szintén kiterjed (éppúgy mint a 81. §. esetében) a betegsegélyző számla terhére eső első 10 heti gyógyítás ellenértékére és a nyújtott táppénzre is (a 68. §. negyedik bek.-nél fogva).

Még csak egy kérdést ebből a körből: miként alakulnak a pénztár visszkeresetének szabályai, ha jogi személy képviselőszerve vétkeesen okozta a balesetet; pl. részvénytársaság igazgatója?

Ha a *munkaadó* vállalat képviselőszervéről van szó: a pénztár visszkeresete a 81. §. szabályaihoz igazodik. Óvórendszabályok elmulasztásáért rendszerint *csak* a vállalat felelős. Kérdés azonban először, hogy a képviselő szándékosságáért a vállalat *is* felelős-e? Azt hiszem igen, mert a képviselőszerv utján maga a vállalat cselekszik; az ellenkező álláspont egyenesen a tőkeerős vállalatokat privilegizálná. Kérdés továbbá, hogy a vállalat képviselőszervét rendes munkakörében utasíthatja-e óvórendszabály megtételére oly hatálylyal, hogy magáról a felelősséget elhárítsa (81. §. második bek. 2. mondata)? Ha a vállalatnak az egyes igazgatón felül magasabb, döntő akarati szerve van (közgyűlés, igazgatósági ülés), úgy ezt alig lehet tőle megtagadni. Természetesen a pénztár a munkaadó vállalat képviselőszerve ellen a 82. §. utolsó bek. alapján nem léphet fel, mert a munkaadó bármely helyettese ellen csak a 81. §. ad a pénztárnak visszkeresetet.

Ha ellenben *idegen* jogi személy üzeméből ered a baleset s annak e vállalat képviselőszerve az okozója: úgy az az általános elv érvényesül, hogy a jogi személy saját képviselőinek a rájuk bízott teendőikben elkövetett vétkességeért felelős; a sérült tehát kárkövetelésével mind a vállalat, mind a képviselőszemély, mint egyetemleges adóstársak ellen fordulhat s ugyancsak belép a sérült helyébe mindkettő ellenében a munkáspénztár is a maga visszkeresetével.

A munkásbiztosítási törvény reformjához.

Irta: **Dr. Szemenyei Kornél.**

A »Munkásügyi Szemle« április 25-iki számában *dr. Pap Géza* tollából megjelent hasonló című cikk érdemes szerzője nem fogja rossz néven venni, ha a cikkében foglaltakra ismételten visszatérek. Nem is akarok igazi polémiát, bár némely kérdésben más felfogást vallok, hanem az általa felvetett eszméket más szempontból kívánom megvilágítani. A munkásbiztosítás ügye és így annak törvényes módosítása is, van olyan fontos ügy, hogy azt minden szempontból alaposan meglátoljuk, annál inkább mikor látnunk kell, hogy az eredeti törvényjavaslaton a parlamentben tett át nem gondolt módosítások s különösen a fejnélküli életbeléptetés minő súlyos bonyodalmakat idéztek elő s minő rendkívüli terheket okoztak.

Kiindulási pontom és végső konkluzióim majdnem azonosok az illusztris szerzőével. A főbajok tulnyomólag a végrehajtás fejtelenségéből eredtek s így egy novelláris módosítást nagyon is meg kell fontolnunk,

⁴⁾ Az osztrák gyakorlat a sérültnek az optk. 1325. §-a szerint járó fájdalomdíjra is kiterjeszti a pénztár jogait (Marschner, Jurist. Blätter 1902. évf. 7. sz.). Nálunk az optk. hatályterületén sem ismerik el a sérültnek fájdalomdíjhoz való jogát; l. erről Kolosváry Bálint: Az optk. »fájdalomdíja« és a gyakorlat (Erdélyrészi Jogi Közlöny 1910.).

mert az eddig észlelt hibák nem (vagy legalább is túlnyomólag nem) a törvény, hanem a végrehajtás hibái. Még ma sincs a törvény és az annak alapján kibocsátott rendeletek tömege teljesen végrehajtva; még ma sem tudjuk, hogy azokból mi lesz jó, mi lesz rossz, mit lehet csekély módosítással üdvössé tenni, mit kell egészen kiküszöbölni. Ez tehát egy novelláris módosítást nagyon is megfontolandóvá tesz. Ezt elhalasztani akkorra, mikor a kellő gyakorlati tapasztalatok rendelkezésre fognak állani, annál is inkább lehetőnek és üdvösnek vélném, mert a jelenlegi törvény laza és következtelen terminológiája, módot és alkalmat nyújt némileg liberális felfogású magyarázattal a törvény rendelkezéseit az élet szükségleteihez idomítani. S ha ez megtörténhetik, aminthogy megtörténhetik, sőt meg *kell* történnie, akkor a legsürgősebb szükségesén segítve van.

Ez a halasztási vágy, melyet mindig képviseltem, nem a *Pató Pál* szelleme bennem. Nem az a meggondolás, hogy a parlamenti viszonyok előreláthatólag huzamosabb ideig alig fognak módot nyújtani egy novella letárgyalására. Nem kívánok elzárkózni egy jól átgondolt novella megalkotásától, de csakis egy ilyentől. Tárgyalni, érlelni lehet és kell, talán már ma is, a reformot, de megcsinálni csak akkor *szabad*, ha már tényleg meg is érett. Ezt a dolgot azért kívánom hangsúlyozni, mert szilárd meggyőződésem, hogy az eredeti javaslat megalkotásához összegyűjtött anyag abszolúte értéktelen és teljesen használhatatlan a mi viszonyainkat illetőleg. Tudom továbbá azt is, hogy a törvény életbelépése óta gyűjtött hazai viszonyainkra vonatkozó anyag is, mely a különféle kerületi pénztárak jelentéseiben, az országos pénztár összefoglalásában és az állami hivatal némely kiadványában napvilágot látott, a gyűjtők minden igyekezete dacára sem bír azzal a teljességgel és megbízhatósággal, hogy arra komoly reformokat lehetne alapítani. Amíg pedig a must ki nem forrott, tiszta bort nem lehet lehuzni.

Nem világosak még országszerte a *szükségek*; a vidékek, iparágak különleges, a helyi pénztárak speciális viszonyai szerint. Mert legyünk tisztában azzal, hogy *jó* törvény csak szükségletekből fakadhat, szükségeket és nem elméleteket kell kielégítenie. A hazai viszonyokat, szükségeket hiven feltüntető anyaggyűjtemény híján konstruált törvényjavaslat ismét »felülről jönne«, ami 67 óta végzetes tévedése, sőt szerencsétlensége törvényhozásunknak.

Sohasem az itt jelentkező szükségleteket vizsgálták, s azokat akarták kielégíteni, hanem külföldi törvényeket szolgailag lemásoltak, hogy »européerek« legyünk, nem vizsgálván, hogy meg van-e azokra a szükség, hogy meg van-e így a lehetősége a végrehajtásnak és nem is törődve azzal, hogy a holt betüből lesz-e és mennyiben valóság? Elküldtek urakat a berlini, bécsi és nem tudom minő munkásbiztosítási intézményeket tanulmányozni, de nem tudták, hogy Homonnán és Szenicen van-e egyáltalán pénztár, minők annak viszonyai, mekkora annak anyagi és szellemi teherbirása?

Pedig egy törvény megalkotásával, nem szabad nagyobb súlyt a végrehajtó szervekre rakni, mint amekkorát ezek leggyöngébbje megbir. Ha lehet, meg kell erősíteni ezeket a szerveket, de túlterhelni őket nem lehet, mert akkor a szekér egészen elakad.

Ezt az alapvető elvet tévesztették szem előtt az életbeléptetés során. Oly rendszert és oly mechanizmust vezettek be, melyet a gazdag és művelt német vagy osztrák ipar is csak hosszú évek során át tudott megszokni. Hogy ez alatt pénztáraink egy része leroskadt — egyenesen természetes. Valóban csoda, hogy nagyobb rázkódások nem történtek. De megtörtént az: hogy nem történt semmi (s ez volt még a legjobb), mert bizonyos rendelkezések, mint a leggyöngébb szervek erejét túlhaladó feladatok, semmiképen nem voltak végrehajthatók. Ezért nem lehet még tökéletes képet látni a végrehajtás eredményeiről, ezért hiányos, ezért csalóka a

rendelkezésre álló adatgyűjtés: ezért nem lehet erre reális épületet emelni.

És ezért félek, mert ez az eljárás megcsontosodott rendszer nálunk, hogy egy sürgősen elkészített novella sem fogja elkerülhetni ugyanezeket az alapvető téveszméket. A novella előkészítők ismét Drezdát, Lipcsét, Párist, Londont és Amerikát fogják tanulmányozni, pedig nekik Alsókubin, Szenicz, Homonna stb. számára kell törvénytervezetet készíteniök.

A dolgok illetően állása mellett pedig homlokegyenest más véleményt kell leszűrni, a végrehajtás helyes és eredményes megoldását illetően, mint aminőre *dr. Pap Géza* jut.

A munkásbiztosítás ügye természeténél fogva autonóm jellegű igazgatási ágazat, mert nem az egész nemzetet, hanem annak csak egy részét érinti; az érintett társadalmi rétegnek is oly belső vonatkozásait tárgyalja, melyek más társadalmi osztályokkal, szakmákkal semmiféle összefüggésben sem állanak. Így hát elvileg sem indokolt és helytálló ezen igazgatási ágazatnak az élet millió változataihoz simulni kénytelen igazgatását az állami onnipotencia bénító nyüge alá helyezni. Ezt az intézményt az érdekeltség tartja fenn, vezettessék az ügy, ahogy ez az érdekeltség kívánja, semmi más osztály, csoport, szakma abból kárt nem szenved. Az állami tevékenységnek csakis a törvényellenességek és visszaélések meggátlására, esetleg megtorlására szabad kiterjednie. Ha ezen túlmegy, önkénytelenül és akaratlanul is beleesik a politikai befolyásolás hibájába. Ne gouvernez trop!

De nemcsak ez a baj következhetik be. De bekövetkezhetik, amint be is következett, a más legkörben élő központi tisztviselők teljes járatlansága, a valóságot nem is sejtő tapasztalatlansága folytán a rendszabályozások olyan tömege, melynek súlya alatt a végrehajtó szervezet szükségkép felmondta a szolgálatot.

Ebből eredtek a zavarok, nem pedig mintha az állami érdek nem lett volna eléggé megóva, mert hiszen itt nem is volt állami érdekről szó. Itt szó volt az ipari munkaadók és ipari munkások érdekeiről. Az egész érdekeltség egyöntetűleg megnyugodott valamely eljárásban. Hát az nem állami érdek, hogy széles rétegek megnyugvása biztosíttassék? Mit kell még itt az államnak beavatkoznia?

Hja, de az állam ezt már előre megtette. Rendeleteket adott ki, melyekbe az érdekeltség kölcsönös megállapodása, mely a viszonyok hatalmából bölcsen és szükségszerűen alakult ki, beleütközött. *Crimen laesae!* Most már az állam tekintélye, hatalma van megtámadva. Ha nem lesz végrehajtva valami bürokratikus rendelet, mert keresztülvihetetlen, hát akkor meg van támadva az állami tekintély és tűzzel-vassal, erőszakkal, óriási költséggel és munkával meg kell csinálni, nem mert szükség van rá, nem mert hasznos, hanem mert állami érdek és a benne képviselt állami tekintély azt *most már azért is megköveteli.*

Vélt állami érdekek strucc és trucc politikája volt a bonyodalmak oka. Ennek kiküszöbölése csak úgy lesz lehető, ha a végrehajtás, melyet a törvény is önkormányzatának kontemplált, az egész vonalon az önkormányzat keretébe lesz adva, oly módon és oly terjedelemben, hogy csak a törvény legyen a *cynosura*; a végrehajtás módozata, szabályai pedig lépcsőről-lépcsőre a viszonyokból alakuló szükségleteknek megfelelőleg állapíttassanak meg és módosíttassanak az önkormányzati érdekeltség részéről, mert csak így biztosítható a változó viszonyokhoz való simulás.

Nálunk az állami onnipotenciában való hit orgiáit üli. Állami érdekké teszik egyesek, vagy egyes osztályok, szakmák, csoportok érdekeit és ezen a címen az állam mindenhatóságát növelik, s az állami hatalmat irtóztató, elviselhetetlen nyüggé teszik még olyanokra nézve is, kik az államnak felügyelő és ellenőrző hatalmát helyesnek és üdvösnek fogadják el. A mindenható állam mindent akar, mindent maga tesz, így elmulasztja tulajdon-

képpeni célját és feladatát: az ellenőrzést; miután pedig az állam a legfőbb szerv, ha ő maga is igazgat: az egész igazgatás ellenőrzés nélkül marad, az igazgatás pedig fölöslegesen kétszeresen, kétszeres munkával és kétszeres költséggel lesz ellátva.

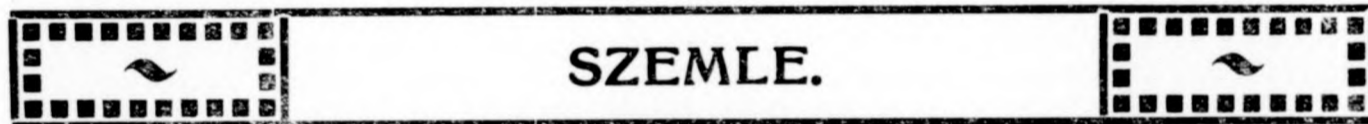
Szeretnek nálunk országunk egész berendezését, de különösen önkormányzatunkat illetőleg Anglia példájára hivatkozni. Ámde nagyon helytelenül. Az angol önkormányzati igazgatás tárgyai és szerepe éppen megfordítottak. Az állam ott megszabja az önkormányzat teendőit, hogy *mit* tegyen és rábizza, hogy *miként* tegye. Nálunk az elsőt illetőleg az állam igen elnéző, de a *miként és hogyan* kérdésébe odáig beleavatkozik, hogy ténálval, vagy ténaceruzával írják-e alá az egyes leveleket.

A kiegyezés óta fejetetejére állították az egész magyar jogfejlődést; kiforgatták tartalmából és valódi feladatköréből az egész önkormányzatot, az egész önkormányzati felfogást; ezért kellett a munkásbiztosítás ügyének, mint par excellence önkormányzati ügynek, fejetetejére állítva megjelennie, nem pedig, mert az állam érdekei veszélyeztetve voltak.

Hagyjátok érvényesülni a társadalmi érdekeket, ez a legjobb védelme az állami érdekeknek is.

*

Említettem, hogy a munkásbiztosítás reformjának ügye véleményem szerint még halasztást igényel. Ezért erre vonatkozólag kialakult véleményemmel sem kísérlem meg a kérdés ezen részének megvilágítását. Az elmondottakból, úgy hiszem, mégis meg lehet látni az *irányt*, melyet a reformban helyesnek tartanék.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Baleset- és rokkant-biztosítás Németországban.

A német birodalmi biztosító-hivatal kiadta jelentését a baleset- és rokkant-biztosítás 1908. évi eredményeiről.

A *baleset-biztosítást* végrehajtó társulatok (Berufsgenossenschaft) és hatóságok 662.321 balesetről kaptak jelentést. A balesetek száma valamely csökkenést mutat, 1907-ben 662.901 volt. Azoknak a baleseteknek száma, amelyek után ez évben először fizettek segélyt 142.965 volt (1907-ben 144.703), ebből halálos 9.856, tartós, teljes munkaképtelenséget okozó 1.160 volt. Azon hozzátartozók száma, akik ez évben először kaptak segélyt halálos baleset következtében elhunyt családfenntartóik után, volt:

özvegyek	---	6.605
gyermek	---	13.607
fölmenő ági rokonok	---	332
együtt	---	30.544

Ezer biztosított személyre esett 1908-ban:

	baleset általában	ebből halálos baleset	teljes állandó munkaképtelenség	részleges
I. ipari balesetbiztosítás	8'22	0'69	0'08	3'23
II. » szaktestületek	8'36	0'67	0'06	3'26
III. » végrehajtó hatóságok	6'51	1'01	0'27	2'83

1897-hez arányítva, mindhárom csoportban nőtt a baleseti arány (akkor volt: I. 6'86, II. 6'91, III. 6'23), de csökkent valamelyest a halálos balesetek száma.

A biztosítottak s a balesetek abszolút száma volt ezekben:

	biztosítottak		balesetek	
	1897.	1908.	1897.	1908.
I. --- --- ---	6.536	9.648	44'8	79'3
II. --- --- ---	6.043	8.918	41'7	74'6
III. --- --- ---	493	731	3'1	4'8

A három csoportban biztosítva van tehát 19.299 ezer ember, akik közül 159 ezer balesetet szenved.

Természetesen óriási pénzügyi apparátus kell ennyi ember biztosítására és kártalanítására. 1908-ban a kártalanításra kiadott összeg meghaladta a 157 millió márkát (1898-ban a felét sem tette ki: 71 millió volt). Ez az összeg megoszlott azok között, akiknek 1888 óta megállapított kártalanítási járulékaik vannak. Az elsősorban tekintetbe jövő ipari balesetbiztosításban segélyt kapott:

	ezer személy	összesen ezer márka
I. gyógyító költségekben részesült	88'8	3175'8
II. kártalanításban »	850'3	100.843'8
III. egyéb segélyben »	5'3	1.809'0
IV. temetkezési segélyben »	9'8	681'4
V. holtak özvegyeinek évjáradéka	72'0	11.071'6
VI. » gyermekei s unokáinak évjáradéka --- --- ---	89'5	13'144'6
VII. holtak felmenő ági rokonainak évjáradéka --- --- ---	3'4	606'7
VIII. holtak hozzátartozóinak egyéb segítése --- --- ---	1'4	6.105'0
IX. kórházakban elhelyezett sérül- tek hozzátartozóinak adott se- gítség --- --- ---	—	855'7

Évjáradékszerű kártalanításban egy milliónál több ember (1.028'500) részesült tehát; fejenként átlag másfélszáz márkát kaptak évenként.

II. A rokkant-biztosítás intézményei megállapítottak 1908-ban

rokkant-járadékot --- --- ---	116.852	esetben,
beteg- » --- --- ---	11.951	»
kor- » --- --- ---	10.986	»
időleges segélyt		
házasság esetében --- --- ---	151.342-szer,	
baleset alkalmával --- --- ---	587	esetben,
halál » --- --- ---	36.776	»

Az intézmény terjedését bizonyítja a befizetések összegének s a heti befizetések számának gyors növekedése.

	A befizetések összege (ezer márka)	A befizetett heti járulékok (ezer darab)
1891 --- --- ---	88.887	427.103
1895 --- --- ---	95.352	453.203
1900 --- --- ---	117.974	523.154
1905 --- --- ---	148.964	619.054
1908 --- --- ---	167.783	665.932

Ebből itélve, 1891—1908 között 4,399.000-ról 12,306.000-re nőtt a tagok száma (52 hét = egy tag). Nőtt az átlagos heti járulékos is: 1891-ben 20'81 pfennig volt, 1908-ban 31'64, ami a kereskedelem javulásával van összefüggésben.

Az intézménynek a járulékokon kívül birtokai után 2,604.000 márka jövedelme volt, bérekből 47,994.000. Összes jövedelme 235,360.000.

Kiadás összesen 149,817.000 márka, amiből 102,170.000 márka járadék,

egyéb segély 27,680.000. Adminisztratív kiadás 1.000 márka bevételre 78 márka. Vagyon 1.496 millió.

Az eddigi járadékok összege 1.477 millió márka, amiből 941 milliót fizettek a biztosító intézmények, a többi állami kiegészítés. Az 1908-ban megállapított rokkantjáradékok átlaga 170'31 márka, ami 148 milliónyi tőkének felel meg. A betegjáradékok átlaga 169'93 márka, átlagos korjáradék 163'15 márka.

Bármily imponálóak is tehát a végösszegek, bármily grandiózus is a biztosítás kétféle intézménye: a járadékok átlaga azt mutatja, hogy a balesetet szenvedett és megrokkant munkásnak mélyen, igen mélyen le kell szállítania életszükségeinek nivóját önhibáján kívül támadt munkaképtelensége után, mert a járadékok messze vannak attól, hogy pótolni bírják az elmaradt keresetet. Még a német biztosítás sem volt képes arra, hogy a munkafolyamat-okozta kereset-elvesztésért teljes kárpótlást nyújtson annak a munkásnak, akit a balesettel fenyegető vagy betegséget okozó munka elvállalására helyzete rákényszerített.

Az országos pénztár módosított alapszabályai. Az állami munkásbiztosítási hivatal az országos pénztár mult évi közgyűlésében elfogadott alapszabálymódosítások egy részét jóváhagyván, a módosított alapszabályok — az országos pénztár életében immár a *harmadik alapszabály* — 1910 április hó 21-én életbe léptek. A módosítások folytán beállott nevezetesebb változások a következők:

Az önkéntes biztosítás terén fontos újítás, hogy az önkéntes tagkénti felvétel nem egy, hanem két orvosi vizsgálat eredményétől tétetik függővé, amely vizsgálatok közül a második csak az első orvosi vizsgálatról számított 60 nap eltelté után foganatosítható; az önkéntes továbbfizetés csakis azon kerületi pénztárnál eszközölhető, amelynek területén a tag tartózkodik, s csakis ezen pénztárnak lehet az illető önkéntes tagja; a magasabb napibérosztályba önként lépő nőtag szülés esetén csak akkor igényelheti a magasabb napibérosztálynak megfelelő magasabb gyermekágyi segélyt, ha a szülés a magasabb osztályba való belépéstől számított 8 hónap (ezelőtt 6 hónap) után következik be.

A járulékfizetés tekintetében kimondatott, hogy a munkaadók a járulékot külön felszólítás és kivetés nélkül is hetenkint tartoznak befizetni.

A betegségi segélyekre nézve néhány igen fontos új rendelkezés vétetett fel, melyek úgy a pénztárak, mint a tagok érdekeit igen közelről érintik. Így kimondatott, hogy a gyermekágyi segély megvonandó azon tagtól, *ki újszülött gyermekét nem maga táplálja* (kivéve, ha erre a pénztári orvos véleménye szerint hibáján kívül képtelen), valamint azon tagtól, *ki a 6 héten belül munkába lép.*

Nem igényelhet táppénzt a tag a visszamenő időre, *ha a betegségbejelentés utólag*, tehát oly időben történt, amikor annak a pénztár közegei által való ellenőrzése már nem lehetséges, kivéve, ha a bejelentés körüli mulasztás nem a tagot terheli. Megállapított, hogy *ha a tag a pénztár engedélye nélkül távozik más tartózkodási helyre*, segélyezési igényeit nem veszi el, de azt a különbözeti összeget, melyet eltávozása általi segélyezésével okozott (pl. orvos- vagy gyógyszerköltségtöbblet), a segélyeket kiszolgáltató pénztár a tag részére járó táppénzből levonni tartozik; ha a tagot sürgős szükség kényszerítette az engedély nélküli távozásra, úgy a tagra az itt említett hátrányos következmények nem állanak be. A tagok kitaníttatnak, hogy a kórházban való elhelyezés céljából előzetesen a pénztári orvostól kell jelentkezniök. Gondoskodás történik a kórházba utalt beteg *kísérőjének* költségeiről s az utazási költségekre, valamint a féltáppénzre való igény szempontjából a *zárt jellegű gyógyintézet a kórházzal egyenlősítettik.*

A baleseti kártalanításra, illetve a kártalanítási eljárásra vonatkozólag az alapszabályok lényeges módosítást nem tartalmaznak; ami változtatás a szövegben történt, az csupán a precizitás követelményeként vétetett fel, anélkül, hogy érdemileg újat jelentene.

Kimondatott, hogy az országos pénztár alkalmazottainak megválasztásához az igazgatóság jelenlevő tagjainak *abszolút többsége* szükséges. Különös fontossággal bír ezen intézkedés, mivel a kerületi pénztárak alapszabályai a pénztári alkalmazottak választására vonatkozó eljárás tekintetében túlnyomó részben az

országos pénztári alapszabályok megfelelő szakaszaira utalnak s így az országos pénztári alapszabályok ezen rendelkezése a kerületi pénztári alkalmazottak választásánál is irányadó lesz. Nevezetes újjáépítésként szerepel még az országos pénztárra vonatkozó szervezeti részben, hogy az országos pénztár elnökségébe 3 munkaadó és 3 biztosított igazgatósági tag is bevonatik.

A kerületi pénztári kezelési költségeknek a betegsegélyezési és baleseti számla közötti megosztására nézve az új alapszabályok úgy intézkednek, hogy ezen költségek nem a kerületi, hanem az országos pénztár betegsegélyezési és balesetbiztosítási ágazata évi segélyezési kiadásainak arányában oszthatók meg.

Igen nevezetes módosítást szenvedett az alapszabályok 2. és 3. §-a, amennyiben azon intézkedés, hogy a tisztviselői állások rendszerezésére, javadalmazásuk megállapítására vagy módosítására vonatkozó helyi igazgatósági határozatok az országos pénztár jóváhagyásán kívül az állami munkásbiztosítási hivatal jóváhagyását is igénylik, elhagyatott.

A helyi szervek szervezete tekintetében fontos új rendelkezés az, hogy a vállalati pénztárak alapszabályaikban a közgyűlési kiküldöttek és póttagok számát a kerületi pénztárakra nézve kötelezőleg megállapított kulcs szerinti számnál kisebb számban is állapíthatják meg.

Végül megemlítendőnek tarjtuk, hogy a módosított alapszabályok értelmében az országos pénztár közgyűlése az állami munkásbiztosítási hivatal birói osztályába 100 rendes és 50 póttagot (eddig 60 rendes és 30 póttagot) választ, a budapesti kerületi pénztár közgyűlése pedig, szemben a többi, ítélőtáblás székhelyen lévő pénztárral, nem 60 ülnököt és 30 helyettes ülnököt, hanem 100 ülnököt és 50 helyettes ülnököt küld ki a választott bíróságba.

A mezőgazdasági munkásbiztosítás helyzetének jellemzésére a kormányjelentések néhány adatát iktatjuk ide.

A legutóbbi öt esztendőben, amelyeknek adatai ismeretesek (1904–1908.) a következő emelkedést mutatja a balesetek száma:

	összes baleset	ebből halálos
1904	8.944	400
1905	8.345	322
1906	9.537	313
1907	9.902	343
1908	11.025	313

A sérülések számának növekedésében nagy része van a mezőgazdasági géphasználat terjedésének: a jelzett években a sérülések 12–15%-a, a halálos sérülések 10–17%-a történt gépek mellett, ami jelentős arány tekintettel arra, hogy gépek mellett ennél sokkal kisebb %-a dolgozik a mezőgazdasági munkásságnak.

A keresetképtelenség napjainak száma természetesen a sérülések számával együtt nőtt. A elvesztett munkanapok száma volt

években	átlag
1901–1905	165.000
1906	213.000
1907	219.000
1908	240.000

Hogy ezzel egyidejűleg az egy-egy sérültre eső keresetképtelenségben töltött napok száma valamelyest (25'2-ről 21'8-ra) csökkent, az alig enyhíti a sérülést szenvedettek nézve igen súlyos gazdasági veszteséget, amely a sérülés katasztrófáját tetézi.

Ennek a veszteségnek jellemzésére talán az 1908. évről szóló egyes adatok is elégségesek. Ez évben a sérültek 63%-a nő, illetve férjes volt s keresetükből a sérülés előtt 24.000-nél több eltartott, köztük 16.000 gyermek, 1000-nél több munkaképtelen szülő élt. Egyesek munkaképtelensége családok katasztrófájával egyértelmű, de a mezőgazdasági biztosítás ennek ellenére sem gondoskodik ennek a katasztrófának kötelező mérsékléséről: 1908-ban a sérültek 30%-a, a sérültek eltartottjainak 28%-a semmiféle biztosítási segítségben sem részesült, minthogy a sérült semmiféle módon sem volt biztosítva. Habár a biztosítatlan sérültek aránya öt év alatt (1904–1908) némileg (36%-ról 30%-ra) csökkent is, a kötelező biztosítás hiánya mégis nagy csapás: 1908-ban is majdnem 6.000 volt a nem biztosított sérültek eltartottjainak száma. S azok is, akik a gazdasági munkás- és cselédpénztártól segélyt kaptak (majdnem 7.000 sérült),

minimális baleseti segélyben részesültek: 64.000 koronát alig haladja meg a baleseti segélyek összege, a kiosztott baleseti segély fejenként mindössze 9–10 korona.

Főorvosok értekezlete. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár meghívására 1910 május hó 11., 12., 13. és 14-én az ország kerületi pénztárainak főorvosai értekezletet tartottak, melyen megvitatták a pénztári orvosok szolgálati, fegyelmi és illetmény szabályzatának tervezeteit. A tanácskozásnak tisztán informatív jellege volt, a pénztár, valamint a tanácskozáson képviselt Állami Munkásbiztosító Hivatal tájékozódni akart arról, mi a pénztári orvosok, illetve a főorvosok álláspontja, anyagot akart szerezni a tervezetek oly végleges szövegezéséhez, mely lehetőleg minden jogos igény kielégítésére alkalmas. A tervezetek előadói dr. Wein és dr. Temesváry egyetemi m. tanárok voltak. Fontos eredménye a tanácskozásnak, hogy az értekezlet a »tisztviselő orvos« rendszer mellett foglalt állást. Tartattak azonkívül még előadások a pénztári orvos orvosi és adminisztratív tevékenységének fontosabb kérdéseiről. Dr. Mohr Mihály egyetemi m. tanár az üzemi baleset és a szembeeli elváltozásokról, dr. Babó Samu a baleseti sérültek Röntgen diagnosztikájáról, dr. Lévai József a baleseti sérülések kezeléséről, tekintettel a helybeli érzéstelenítésre, dr. Neubauer Adolf az üzemi baleset és a következményes hallószervi elváltozásokról, dr. Friedrich Vilmos főorvos egyetemi m. tanár a baleseti járadék megállapításáról és a balesetvéleményekről, dr. Reich Miklós a baleseti sérültek medico-mechanikai utókezeléséről, dr. Sarbó Arthur egyetemi rk. tanár az üzemi baleset és idegrendszerbeli megbetegedésekről, dr. Hahn Dezső profilaktikus törekvésekről a munkásbiztosításban, dr. Klein Adolf a pénztári orvosok ügyviteli szabályzat-tervezetéről és az írásbeli adminisztratív teendők egyszerűsítéséről beszélt.

A német birodalmi biztosítási törvényjavaslat és az alkoholkérdés. A német birodalmi biztosítási törvényjavaslat első tervezete egyáltalán tudomást sem vett az alkoholkérdésről, sőt inkább arra törekedett, hogy a biztosítási törvényhozásban a mostani jogállapot tartassék fenn. Az első tervezet 229. §-a is tartalmazta a mostani törvénynek azon rendelkezését, amely szerint a pénztár alapszabályai egészben, vagy részben megtagadhatják a táppénzt az olyan tagtól, aki betegségét iszákosság által szerezte.

A második tervezet készítésénél már tekintetbe vették az ezen ügyben időközben hozott határozati javaslatokat és az iszákosság leküzdésére való mozgalom már nem marad — mint eddig — csupán a mezőgazdasági balesetbiztosító intézetre szorítva, hanem gyakorlatilag is részt vehet abban a biztosításnak minden teherviselő szerve. Ezentúl a táppénz és valamennyi baleseti-, rokkant- és aggkori járadék természetben *adható* a szokványos alkoholistáknak.

A mostani tervezet eleget tesz az évek hosszú sora óta követelt azon kívánságnak, hogy szüntettessék meg a törvény 26. §-ának azon rendelkezése, melynek értelmében az alapszabályok megállapíthatják azt, hogy a táppénz egészben, vagy részben megtagadható attól, akinek a betegsége iszákosság által támadt. Ez az intézkedés jelentékeny mérvben fogja csökkenteni a biztosító intézetek és betegsegélyző pénztárak között való viszálykodások számát és a biztosító intézetek ezentúl remélhetőleg szivesebben fognak csatlakozni az alkoholizmus leküzdésére irányuló mozgalomhoz.

Az az aggodalom, hogy ezen új intézkedés által a betegsegélyző pénztáraknak terhei emelkedni fognak, nem jogosult, mert hiszen igen sok pénztár már eddig sem élt a táppénz megtagadásának jogával és ettől eltekintve is, a pénztárak egy részénél éppen ezen §-ra való tekintetből az orvosok az iszákosság helyett ennek a következményét jelentették be, például gyomohurut, idegbaj és hasonló címek alatt. Miután most már az orvosok bátrabban megvallhatják az igazat, reményleni lehet, hogy ezentúl olyan statisztikát fogunk kapni az alkoholizmusról, amely jobban megfelel az igazságnak.

A tervezet arról is intézkedik, hogy ezentúl az iszákosok megfelelő gyógykezelés céljából valamely gyógyintézetben kényszer útján is elhelyezhetők, ami eddig az esetek nagy többségében lehetséges nem volt. A tervezet most világosan megszabja, hogy az a beteg, akinek állapota állandó megfigyelést igényel, gyógyintézetben helyezendő el.

Szabad-e betegpénztári orvost egyetlen műhiba miatt elbocsátani? Mint a »Gyógyászat« közli, ezen érdekes kérdésben döntöttek most a német bíróságok, még pedig az orvos javára. Néhány év előtt ugyanis az orvos egy bőrbeteg munkást kezelt, kinek időközben valami fülbaja is támadt,

melyet az orvos nem sokba vett, de mely később súlyos otitis médiának bizonyult és sürgősen beható műtétet igényelt. A betegpénztár ez alapon az orvost elbocsátotta, ez pedig pörrel támadta a pénztár vezetőségét és jelentékeny kártérítést követelt. Úgy a lipcsei Landesgericht, mint a drezdai Oberlandesgericht az orvosnak adtak igazat és a pénztárt 43.000 márka kártérítésben marasztalták el. Mindkét bíróság elismeri ugyan, hogy az orvos műhibát követett el, de azt enyhébb színben látják, semhogy az okot szolgáltatathatna az orvos elbocsátására. Legfeljebb megrovást érdemelt az orvos, de nem a praxisnak elvonását. A pénztár a Reichsgerichthez föllebezett azzal az indokolással, hogy nem kényszeríthető arra, hogy oly orvost alkalmazzon, ki ily durva műhibát követett el. A Reichsgericht a föllebezést elutasította.

A szabad orvosválasztás Svájcban az új munkásbiztosítási törvény rendelkezései folytán most már hivatalosan elismertetett és minden államilag szervezendő beteg- és balesetbiztosító pénztárnál kötelezőleg alkalmazandó. Egyéb, nem a svájci szövetségtanács által szervezett pénztárak állami segélyezésre csak úgy tarthatnak igényt, ha a szabad orvosválasztást rendszeresítik.

A pozsonyi kerületi munkásbiztosító pénztár 1909 évi zárszámadását 14.970 kor. 18 fillér hiánnyal zárta le.

A betegsegélyezési tagjárulékok összege 521.438 korona 32 fillér, melyből táppénzekre 196.136 kor. 84 fillért, vagyis 37·63⁰/₀-ot fordítottak.

Orvosi költségek címen 85.435. kor. 02 fillért fizettek ki, a mi a járulékbevételnek 16·39⁰/₀-a.

A pénztár átlagos taglétszáma 21.590 volt, mely szerint az egy-egy tagra eső járulék-quota 24 kor. 19 fillérnek felel meg.

A munkaadói kinnlevőség a járulékbevételnek 18⁰/₀-a.

A 85.456 kor. 39 fillért kitevő kezelési költség a járulékbevételnek 16·39⁰/₀-a.

Az aradi kerületi munkásbiztosító pénztár 1909. évi zárszámadását a költségelőirányzatban kimutatott 500 korona hiány helyett 7766 kor. 18 fillér felesleggel zárta. A pénztár tagjárulékokból a lefolyt évben 302.689 kor. 94 fillér jövedelmet tüntet ki, melyből táppénzekre 101.156 kor. 49 fillért fordított, vagyis a járulékbevételnek 33·41⁰/₀-át. Az orvosi költségek fix orvosi alkalmaztatás mellett 66.396 kor. 50 fillért tettek ki, a mi a járulékbevételnek 21·93⁰/₀-át teszi. Kezelési költségekre 46.495 kor. 97 fillért fordított. (15·36⁰/₀). A taglétszám átlaga 11.628 volt, mely szerint az átlagos járulék-quota egy-egy tagra 26 korona. Az előirányzatban 1910. évre 3.968 kor., 1911. évre 7.768 kor. felesleg van beállítva.

A munkaadói kinnlevőség az évi járulékbevételnek 9·9⁰/₀-a.

A kassai kerületi munkásbiztosító pénztár az 1909. évi jelentése szerint 3.720 kor. 45 fillér kezelési felesleget mutat ki.

A 182.924 kor. 76 fillért kitevő tagjárulékbevételből táppénzekre 55.404 kor. 41 fillért, vagyis 30·29⁰/₀-ot fordítottak.

Az orvosi kiadások pedig fix fizetésű orvosi rendszer alkalmazása mellett 34.672 kor. 86 fillért tettek ki, mely összeg a járulékbevétel 18·95⁰/₀-ának felel meg.

A taglétszám átlagban 8.048 volt, vagyis az egy-egy tagra eső járulék-quota 22 kor. 72 fillér. A pénztár 1910. évre 3580 koronát, 1911. évre 4880 koronát irányoz elő mint felesleget. A munkaadói kinnlevőség az évi járulékbevételnek 22⁰/₀-a.

A 36.492 kor. 81 fillér kezelési költség a járulékbevételnek 20⁰/₀-a.

A késmárki kerületi munkásbiztosító pénztár által kibocsátott évi jelentés szerint a pénztár 7.239 kor. 43 fillér felesleggel zárta le 1909. évi eredmény számláját.

A 90.996 kor. 25 fillér tagjárulékJövedelemből táppénzekre 13.794 kor. 14 fillért fordítottak, a mi 15·15⁰/₀-nak felel meg.

Az orvosi költségek 23.239 kor. 88 fillért tettek ki, mely összeg a járulékbevételnek 25·57⁰/₀-a.

A pénztár 1909. évi átlagos taglétszáma 4.372 volt, mely szerint egy-egy tagra eső járulék-quota 20 kor. 81 fillér. Az 1910. évi költség-előirányzat 4.742 korona, az 1911. évi pedig 1512 koronát tüntet fel várható felesleg gyanánt.

Munkaadói kinnlevőség a járulékbevételnek 6⁰/₀-a.

Kezelési költségek összege 16.205 kor. 47 fillér (17·7⁰/₀) volt.

A kőszénbánya és téglagyár társulat Pesten cég gyári betegsegélyező pénztárának eredmény számlája, az 1907/1908. évi 556 kor. 53 fillért kitevő elszámolási felesleg betudásával 2.706 kor. 17 fillér felesleggel zárult.

Kötelezett tagok járulékaiból 30.051 kor. 80 fillér jövedelme volt a pénz-tárnak, melyből 9.313 kor. 05 fillért fizettek ki táppénzekre, a mi 30'99⁰/₀-nak felel meg.

Az orvosi költségekre a járulékbévételeknek 20'4⁰/₀-át fordították.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A szellemi munkások hivatásos betegségei.

A szellemi munkások hivatásos betegségeivel még nem foglalkozott a kutatás eléggé behatóan. Pedig a kérdés érdekes. Duplán érdekes a kutatóra nézve, mert hiszen ő maga is szellemi munkás. A szellemi munkának talán altruisztikus vonása az, hogy míg majdnem valamennyi munkakör hivatásos betegségei már régen alapos tanulmány tárgyává tettek, a saját hivatásos betegségeivel még alig foglalkozott.

Vannak-e ilyen betegségek? Kétségtelenül vannak.

Mindenekelőtt disztingválunk kell. Meg kell különböztetnünk a szellemi *munkások* hivatásos betegségeit a szellemi *munka* hivatásos betegségeitől. Mert az alig szorul bizonyításra, hogy a szellemi munkásnak lehetnek hivatásos betegségei, hogy ő is áldozata lehet hivatásából eredő bal-eseteknek. A kereskedő, a mérnök ki van téve az üzem veszélyeinek. A gyógyszerész vagy az állatorvos és orvos működése is veszélyes. A pestis tudományos kutatásának esik áldozatául a bécsi Müller dr., ki még élete utolsó óráiban is vezet önmagáról tudományos feljegyzéseket. Egy skarlát-betege által megfertőzve pusztul el néhány nap alatt dr. Chyzer, a magyar szociális egészségügyi irodalom egyik kiválósága. És hány orvos előttük és utánuk lett hivatásának áldozata.

Az irással elfoglalt ember irógörccse is kétségtelenül hivatásos betegség. Eisenstadt dr.¹⁾, egy német orvos, a postahivatalnokok egyesületének és nagy német magánhivatalnok egyesületek és biztosító társaságok anyagából igyekezett a hivatalnokok hivatásos betegségeibe betekintést nyerni. Ő azt találta, hogy a tuberkulózis és más heveny tüdőbetegségek szerepelnek feltűnő gyakran mint halálokok. A postahivatalnokoknál a tuberkulózis halálozás 1'6 pro mille, a hivatalnoknőknél 1'3 pro mille. A hivatalos helyiségek poros levegője, némely kategóriánál a meghülések lehetnek okai e jelenségnek.

Más igen gyakori betegségek, mint a cukor- és rákbetegség, az agylágyulás stb. inkább a hivatáson kívül eső okokra vezethetők vissza.

Érdekes a másik kérdés is. Magából a szellemi munkából is eredhetnek-e betegségek? A vélemények itt még nem eléggé tisztázódtak. Dr. Pándy²⁾ a lipótmezei elmegyógyintézet anyagán végzett kutatásokat az orvosoknak és a magyar kultúra más munkásainak elmebajairól. A leggyakoribb elmebetegséget, a paralyssist, szellemi munkásoknál feltűnően gyakran látjuk. De Pándy felfogása szerint bebizonyított tény, hogy a paralyss csak bujakór következményeképp lép föl. Nemcsak kórbonctani adatokkal bizonyítja azt. Kjellberg svéd professzor már 1863-ban írta meg, hogy az agylágyulásban szenvedő beteg agyveleje ugyanazokat az elváltozásokat mutatja, amelyeket a syphilis más szervekben okoz. De hivatkozik a modern vérvizsgálati módszerekre is (Wassermann reactio), melyek segítségével kimutatták (Plaut), hogy a paralytikus vére épúgy viselkedik, mint a bujakórban szenvedő vére. A paralyss gyakori kimutatható oka az, hogy a bujakór nem kezeltetett eléggé erélyesen és eléggé sokáig.

A nem paralysses elmebajok közül a legtöbbet az alkoholizmus okozza.

»Alkohol okozta a nem paralysses orvosok elmebaját 9⁰/₀-ban, az ügyvédekét 15⁰/₀-ban, a bírákét 41⁰/₀-ban, a mérnökökét 15⁰/₀-ban, a zenészekét 33⁰/₀-ban, a katonatisztekét 21⁰/₀-ban.«

¹⁾ Beiträge zu den Krankheiten der Postbeamten. Dr. H. Eisenstadt Berlin, 1909, 1910.

²⁾ Dr. Pándy Kálmán: Az orvosoknak és a magyar kultúra más munkásainak elmebajairól. Orvosi Hetilap 1910. 18. 19. szám.

Kétségtelen, hogy igaza van Pándynak, amikor a legsúlyosabb elmebajok egyetlen hatásos praeventiv módszere gyanánt ajánlja a szexuális abstinenciát a házasságig és a tartózkodást a szeszes italtól.

De ha be is ismerjük, hogy a szellemi munkás szerzett elmebajainak legfontosabb okai az alkohol, a bujakór és nem maga a szellemi munka, úgy mégis kétségtelen az is, hogy a szellemi munka célszerűtlen formái, túlhajtottsága is gyakran szerepelnek, ha nem is kizárólagos kórokozók gyanánt, de legalább mint alkalmi okok, mint a betegség kitörésének siettetői. A magyar magánhivatalnokoknál oly igen gyakori neuraszteniát, igen súlyos formáit a gyomorhurutoknak, a bélrenyheséget etc. etc. annak tulajdonítom, hogy délután is hivatalba járnak, nincs szabad idő testi mozgásra, a friss tiszta levegőn való tartózkodásra, az egyoldalú szellemi munka hátrányait ellensúlyozó sportra.

Hálás feladat volna, ha az érdekelt körök bevonásával alapos tanulmány tárgyává tétetnének a szellemi munkások hivatásos betegségei is. Ennek a munkának nemcsak elméleti értéke, de gyakorlati haszna is volna. A 40–50 frt. havi fizetésű kórházi segédorvos, ki egy kezelt betegétől fertőzve hal meg, hivatásos betegségnek vagy balesetnek lett áldozata. Ezt az elvet már biztosítótársaságok is akceptálták. Miért ne biztosítsa a munkaadó az ilyen balesetnek kitett szellemi munkásait is?

Hogy pozitív eredménye volna e kutató munkának a tudományra nézve is, az kétségtelen.

A szellemi munka túlhajtottságából, vagy észszerűtlenségéből föltétlenül erednek testi károk, az egész szervezetre, annak finomabb működésére kiható károk, mert a szellemi munka biológiai alaptörvényei nem lehetnek mások, mint a testi munkának, mint a szervezet egyéb ténykedéseinek törvényei.

Nemcsak azért, mert a monisztikus felfogás szerint a szellemi munka sem lehet más, mint csak különleges funkciója a szervezetnek. De azért is, mert éles határt vonni a kettő között alig lehet. Alig van olyan testi munka, melyhez szellemi munka is ne kellene — az átmenetek számtalan sokasága bizonyítja, hogy egészen külön törvények szerint nem igazodhatik e két funkciója az emberi szervezetnek.

A modern pszichofizikai iskola megadja a módot arra, hogy szigorúan tudományos eszközökkel is legyenek kutathatók szellemi munkások hivatásos betegségei.

H.

Magyarország csecsemőhalandósági statisztikája és csecsemővédelmi akció tervszövege. E címen Berend Miklós dr. érdekes előadást tartott a budapesti kir. orvosegyesületben. Konkluziói közül megemlítenék egy-néhányat: Magyarországon az általános termékenység még igen nagy, de az utóbbi évtizedben erősebben csökken, mint a kulturállamokban. Törvénytelen termékenységi számunk Európában a legnagyobb és e szám nem csökken, mint másutt. A nagy csecsemőhalandóság legfontosabb oka ez.

A születés előtti »csecsemővédelemre«, az anyaság biztosítására és a törvényteleneknek veszélyeztetetté nyilvánításával kellene segíteni a bajon.

A gyermekhalálozás, mely az utóbbi évtizedekben javult, most újból romlik. Magyarországon az elhalt gyermekek 42⁰/₀-a sohasem látott orvost. Meglepő tény, hogy nálunk nem a forró nyári hónapokban, a bélhurutok idényében, hanem télen és tavasszal a legnagyobb a csecsemőhalandóság. A halálozás az egyes országrészekben nagyon különbözően oszlik meg kor szerint. Az első élethóban a Duna jobbpart viszonyai a legrosszabbak. A magyarság csecsemőhalandósága minden korban sokkal rosszabb, mint a nemzetiségeké.

Az első életévet elért gyermekek halandósága viszont a nemzetiségeknél rosszabb. A ruthének minden tekintetben az átlagnál kedvezőbb viszonyokat mutatnak. A termés jósága egyik legfontosabb faktora nálunk a következő év csecsemőhalálozásának.

Budapest csecsemőhalálozási arányszáma 18⁰/₀.

A csecsemők 95⁰/₀-át eleinte szoptatják, de igen gyakori a korai és hirtelen elválasztás. A budapesti gyermeket óriási túlszoptatás mellett célszerűtlen mes-

terséges táplálás jellegzi. A csecsemővédelmi akció szervezésére országos intézet létesítendő, mely tanítás útján, menhelyek, anyaoththonok felállításával, oly orvosok és bábák jutalmazásával, kik a csecsemőhalandóság állandó csökkenését tudják kimutatni, kötelező anyasági biztosítással, a törvénytelen gyermekek jogi helyzetének javításával etc. küzd a csecsemőhalandóság ellen. Az előadó értékes előadásának számtalan tétele bizonyít ellene téves állításának: hogy a pauperizmus nem determináló tényezője a csecsemőhalandóságnak. Mert tudatlanság, babona, jogtalanság és sok más nem-e csak egy-egy szeme a nehéz láncnak, mely társadalmunkra nehezedik és melyet pauperizmusnak hívnak?

Methylalkoholmérgezés hatása a látószervre. Guth Antal a budapesti szemklinika anyagából megint három esetet közöl, amelyben a methylalkohollal hamisított szeszes ital élvezete súlyos látászavarhoz, a látóideg toxikus gyuladásához és így vaksághoz vezetett. Egy esetben 50 cm³ rum élvezete után rövid idővel általános rosszullét, 8 óráig tartó eszméletlenség lépett föl, azután hirtelen állott be a teljes megvakulás. Két napi teljes vakság után a látás kezdett — hábár kis mértékben — mégis visszatérni. Némely esetben a szem háttere olyan lesz, mint az annyira rettegett glaukoma (zöld hályog) által előidézett gyógyíthatatlan vakság eseteiben. Feltűnő, hogy a néhány hó előtt előfordult tömeges methylalkoholmérgezések kapcsán foganatosított szigorú rendszabályok dacára még mindig aránylag igen gyakran fordulnak elő ezek a szomorú esetek. Új fejezettel gazdagítva az alkohol által előidézett testi és lelki nyavalyák tanát.

A kiütéses tifusz Budapesten 1908-ban. Dr. Gerlóczy főorvos a köz-kórházi orvostársulatban számolt be az 1908-ik évi kiütéses tifuszjárványról. A betegek túlnyomó része a legalsóbb néposztály köréből való volt, többnyire szerfelett piszkos, elhanyagolt, tetvektől és más élősködőktől ellepett, szegény emberek. Összesen 207 megbetegedés fordult elő; meghalt 55, tehát 27°/_o. A gyógyulásra való kilátás a 40. életéven túl feltűnően rosszabbodik. A 0—10 éveseknél a halálozási arányszám 13·4°/_o, 10—15 évesek közül egy sem halt meg, a 40 éven felüliek közül már 44·7°/_o. A nőbetegek száma 10°/_o-kal volt nagyobb, mint a férfibetegeké, pedig Pesten a nők száma csak 0·2°/_o-kal mulja felül a férfiakét. Lehet, hogy ennek oka a nők ruházkodása, mely inkább alkalmas por és piszok felvételére, azonkívül a nők kevesebbet vannak a jó levegőn. A betegápolással elfoglaltak föltűnő nagy számban betegedtek meg. A 203 beteg közt volt: 10 kórházi ápolónő, 1 kórházi fürdősné, 2 kórházi szolgáló, 1 fertőtlenítő és 1 orvos. Az előadó a typhus exanthematicust tartja a legfertőzőbb betegséggnek. A 1902—1903-iki kolerajárvány idején mindössze három ápolónő betegedett meg, pedig 1.000—1.200 kolerás beteg volt a kórházban, míg most 188 tifuszbetegre 15 hivatásos áldozat jut. Még az is megbetegedhetik, aki már kiállotta a betegséget. Az egy társadalomban élők számtalan formában vannak kitéve a fertőzés lehetőségének, ha nem sikerül jókor elkülöníteni a fertőzés hordozóit.

Munkáskórház építés. A király megkoronáztatásának negyvenedik évfordulója megörökítése végett a törvényhozás egy munkáskórház építését határozta el és e célra 2 millió koronát szavazott meg. Az építkezés előmunkálatait a kereskedelemügyi miniszterium már annyira előkészítette, hogy rendeletileg utasította az állami munkásbiztosító hivatalt, hogy az építőprogram és a műszaki tervek előkészítése iránt intézkedjék, hogy azok elkészülte és jóváhagyása után az építés megkezdhető legyen. A kórház a Gyáli-úton fog épülni a főváros által ingyenes használatra adott 3.655 négyszögöles telektömbön.

Az Egyesült-Államok halálozási statisztikája. A washingtoni munkásügyi hivatal nemrég érdekes kimutatást közöl az északamerikai Egyesült Államok halálozási viszonyairól. A kimutatás az Uniónak csak 17 államára vonatkozik, mert csak ennyiben írja elő törvény a statisztikai anyag gyűjtését, azonkívül vonatkozik a kimutatás még 74 nagy városra is. Összesen 45,028.767 lakosra, tehát az Unió összslakosságának 51·8°/_o-ára vonatkozik a kimutatás.

A halálesetek száma 1908-ban 691.574 volt, 1.000 lakosra tehát 15·4.

1907-ben 687.034 volt a halálozások száma. A halálozási arány ez évben alacsony, az év járványmentes volt. De az 5 év alatti gyermekek és a nők halálozási arányszáma nagyobb lett.

136.432 haláleset egy évnél fiatalabb gyermekekre vonatkozik. Az összes halálesetek 1/5-e tehát egy évnél fiatalabb gyermeket ért, az 5 éven aluli gyermekek száma 200.000 volt. Az egyes államokban nagyon különböző a halálozási arányszám. Dél-Dakotában 10·1, Californiában 18·4. Az átlag 15·4°/_o. A városokban

még nagyobbak a különbségek. St. Josephben (Montana) az arányszám $8\cdot3^0/00$, Denverben (Colorado) $23\cdot6^0/00$. Legnagyobb volt a halálozás január havában, 67.763 eset, legkisebb júniusban, 49.701 eset.

Kanyaróban 0·1-el kevesebb, skarlátban 2·1-el több, hökhurutban 0·6-tal több, diphtériában 2·0-al több, rákban 1·2-el több, tuberkulózisban 0·97-el több halt meg minden 100.000 lakosra számítva, mint a múlt évben. A légzőszervek betegsége 2·5-del, diarrhoe 0·7-del, az elmebetegek 7·5-del és a balesetek okozta halálesetek 1·8-del lettek ritkábbak, az öngyilkosságok száma 2·3-del nagyobb lett.

Berlin közhasznú tejárusító egyesületének első évi jelentéséből kiderül, hogy Berlinben a tejfogyasztás azonnal emelkedett, amint alkalom nyílt olcsó és jó tej vásárlására. Berlin tejfogyasztása lényegesen kisebb, mint a többi német városé. A tejárusító egyesületnek 4 tejházikója volt eddig. Ezeket 1909 március, június, július és szeptember havában állították fel. Eladtak egészben összesen 200.112 pohár teljes tejet, 17.701 pohár lefölözött tejet. A vasútigazgatóság és Berlin városa már 7 új tejbódé felállítására adott helyet. Az egyesület a berlini alkohol-ellenes nőegyesülettel karöltve dolgozik. Legfőbb igyekezete az egyesületnek az volt, hogy magukba a munkahelyekre, a kantinokba férközhessen be. Az nehezen ment, mert a kintvendéglős palacksörrel jó üzletet csinál és a munkás nyugdíj-pénztárnak százalékot ad a szeszfogyasztás után. Mégis sikerült 31 üzembe bejutni. A napi szállítás összege most több mint 2.600 palack. Egy nagyüzem, melyben 5.600 munkás dolgozik és mely eddig 6.000 palack sört fogyasztott, most naponta 800 palack tejet rendel. Berlin városa, az egyesület példáján felbuzdulva szintén ellátja majd üzemének munkásait palacktejjel.

A párisi árviz egészségügyi hatása. Az Annales d'Hygiene Publique közli, hogy az utolsó párisi árviznek sajtóságosképen kedvező hatása volt a világváros egészségügyi viszonyaira. A halálozás átlaga Párisban az év első nyolc hetében 8.850. 1909-ben 8.919 volt, tehát valamivel több az átlagnál. 1910-ben az árviz idején a halálozás 7.717 volt, tehát az átlagnál jóval kisebb. 1909-ben február 20-ika és 26-ika között 36 typhus-megbetegedés és 6 haláleset fordult elő, 1910-ben a kritikus időben csak 31 megbetegedés és 3 haláleset. Lehet, hogy a veszedelem idején a lakosság és a hatóság szigorúbban tartotta be az általános közegészségtani szabályokat, jobban ügyelt a táplálkozásra, kényszerűségből is ezidő alatt egyszerűbben és észszerűbben élt.

MUNKÁVISZONY.

A munkaidő Magyarországon.

Nemrégén kísérletet tettünk a »Munkásügyi Szemlé«-ben az átlagos munkabér mekkoraságának megállapítására. Ez a megállapítás. — megirtuk akkor — a hivatalos statisztikai adatgyűjtés hiányossága folytán igen nagy nehézségekbe ütközik.

Ezek a nehézségek megsokszorozódnak, megsúlyosbodnak az átlagos munkaidő megállapítására törekvő statisztikus előtt! A munkaidőre vonatkozó megbízható adatok száma még kisebb, mint a munkabérre vonatkozóké. Ennél a munkánál még lejjebb kell szállítani igényeinket: míg a munkabérre vonatkozóan hozzávetőleges számítások alapján lehetett valamelyes, bár minden jóakarát ellenére, itt-ott szubjektív meggyőződésen és egyéni megfigyeléseken is alapuló átlag-eredményt kihámozni a rendelkezésre álló adatokból, addig a munkaidőre vonatkozólag még ez a törekvés is kudarcot vall. Kénytelenek vagyunk megelégedni az adatok ismertetésével és kritikájával anélkül, hogy végleges, az egész munkástömegre kiterjedő eredményt lehetséges volna leszűrni belőlük.

Az ipari munkások átlagos munkaidejének megállapításánál a következő források kerülhetnek szóba:

1. A betartott kollektív szerződések munkaidőre vonatkozó megállapításai. Ezek azonban a szervezkedett, jó részt képzett munkásoknak, akik csak kisebb részét teszik az egész ipari munkatömegnek, ugyancsak kis töredékére érvényesek. A statisztikában uralkodó »nagy szám törvénye« tiltja tehát fölhasználásukat az összmunkásságra vonatkozó átlag-számok keresésénél.

2. Az iparfelügyelők jelentéseiben, a munkáslapokban itt-ott található, elszórt adatok. Ezek pedig egyes műhelyek, egyes gyárak, egyes városok

abnormisan magas munkaidejéről szoktak beszélni s így az aránylag kisebb munkaidőt megállapító kollektív szerződésekkel szemben a másik végletet képviselik. Átlagok megállapítására szintén a fenti okból alkalmatlanok.

3. Az ötletszerűen, rendszertelenül felbukkanó adatoknál értékesebb az 1900-as népszámláláskor a munkaidő megállapítására tett kísérlet eredménye. Az országos statisztikai hivatal ugyanis szociálpolitikai természetű megállapításokra is próbálta kihasználni a népszámlálás alkalmát. A munkabér-átlag megállapítása nem sikerült. A munkásság nagy bizalmatlansággal fogadta az erre vonatkozó kérdést s a megkérdezett munkásoknak alig fele adott rá választ és a ki adott is, az sem vallotta be — sok konkrét esetet hallottunk s azért merjük így határozottan állítani — az igazat attól tartva, hogy a bevallott bér adóalapul fog szolgálni. A munkaidőre vonatkozó kérdésre adott válaszokat nem befolyásolhatta ilyen aggodalom. Ez a kimutatás, bár szintén csak negyedmillió (56^{0/0}) »statisztikai alany«-ra vonatkozik, értékesebb testvérénél. A fölvétel a tulajdonképeni ipar munkás- és tisztviselő-alkalmazottaira terjedt ki, s figyelmen kívül hagyta a vándor-, házi- és a népipart. Eredményei tehát alacsonyabbnak mutatják a munkaidőt az átlagnál, a melyen persze rontott volna az elmaradott törpeiparban uralkodó, szinte végnélküli munkaidő számításba vétele. Más részről pedig a statisztikai fölvétel óta lefolyt tíz esztendő lényegesen változtatott az akkori állapotokon a munkásság, a kisebb munkaidő javára. Mindezt figyelembe kell venni, a midőn a következő végeredményeket vizsgáljuk.

A magyar birodalom területén 210,419 tizenhat évnél idősebb férfimunkás (tisztviselők, művezetők, altisztek stb. számításán kívül maradnak) szolgáltatott napi munkaidejéről adatokat. A szünetek levonásával a napi munkaórák száma volt: 8 óra 18,428 munkásnál, 8—9 óra 8.479, 9—10 óra 85.623, 10—11 óra 24.011, 11—12 óra 58.822, 12—13 óra 4.867, 13—14 óra 6.322 és 14-nél több 3.867 munkásnál.

Ebből kiszámítható, hány órai munkateljesítményük volt naponta az adatszolgáltató munkásoknak. A 8—9 órát 8^{1/2}-nek stb. s a 14-nél többet 14^{1/2}-nek föltételezve a munkaórák összege a 210 ezer munkásnál kevés híján két millió kétszáz ezer, ami fejenként tíz óránál több munkaidőt jelent. Ezt az átlagot körülbelül tíz és fél órára rontja a 40 ezer adatszolgáltató kiskorú és női munkás meg inas igen hosszú munkaideje.

4. Utolsó és legértékesebb forrásunk az a gyáripari statisztika, amelyről a bér-átlag megállapítása alkalmával is esett szó: az 1908. évi gyáripari üzem- és munkásstatisztika. A kimutatás különbséget tesz téli és nyári munkanap-hosszuság között. A gyárnak minősített iparüzemek munkásai így oszlanak meg munkaidejük hosszúsága szerint:

A napi munkaidő a szünetek levonásával		Télen a munkások száma	%	Nyáron a munkások száma	%
14	óránál több	164	0'0	816	0'2
14	óra	43	0'0	893	0'3
13 ^{1/2}	»	26	0'0	917	0'3
13	»	371	0'1	2.657	0'9
12 ^{1/2}	»	867	0'3	2.197	0'8
12	»	2.202	0'8	11.412	3'9
11 ^{1/2}	»	2.796	1'0	6.912	2'4
11	»	21.871	7'7	26.189	8'9
10 ^{1/2}	»	48.268	17'0	47.653	16'3
10	»	115.967	40'9	122.673	41'9
9 ^{1/2}	»	16.418	5'8	17.107	5'8
9	»	30.819	10'9	25.266	8'6
8 ^{1/2}	»	10.962	3'9	8.094	2'8
8	»	20.271	7'1	14.247	4'9
8	óránál kevesebb	12.796	4'5	5.812	2'0
Összesen		283.839	100'0	292.845	100'0

Ez a kimutatás az átlagos munkaidőt $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ órával (a nyár és tél között levő különbséget is figyelembe vettük) rövidebbnek mondja a tíz órás munkanapnál, amelyet az 1900-beli fölvetel $1\frac{1}{2}$ órával hosszabbnak tüntet fel. 9 óra 40 perc és 10 óra 30 perc között 50 percnyi a különbség. Ezt a lényeges differenciát megmagyarázza a gyárüzem természete s a két statisztikai fölvetel között eltelt hat esztendő, amely a munkásmozgalom föllendülésének ideje volt.

Mindkét, némileg használható forrásunk csak az ipari munkásság kis töredékéről számol be s éppen arról a részéről, amelynek helyzete aránylag jobb a kisebb telepeken, kézműiparban alkalmazott társaikénál s így — amennyiben egyáltalán lehet számíthatni — magasabbra kell számítanunk a munkaidőt, amelyen alúl csak a gyárakban marad.

A nem-ipari munkások munkaideje részben szabályozatlan, szinte végnélküli (mezőgazdaság), részben oly különbözően szabályozott (bányászat), hogy minden összefoglaló kimutatás híján még a kísérletezést sem lehet rájuk kiterjeszteni.

B. E.

Munkabér-kimutatás. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnak 1910. március hó 31-én 171.645 férfi és 44.275 női tagja volt. E tagok kereset szerint következőleg oszoltak meg:

A tagok keresete százalék szerint a következő volt :		v. a taglétszám
I. osztályba tartozott egy K-ig terjedő keresettel	19.688 tag,	9·12 ⁰ / ₀ -a
II. » » 1—2 » » » »	31.641 »	14·65 »
III. » » 2—3 » » » »	53.388 »	24·73 »
IV. » » 3—4 » » » »	49.360 »	22·86 »
V. » » 4—5 » » » »	28.255 »	13·08 »
VI. » » 5—6 » » » »	22.699 »	10·52 »
VII. » » 6—7 » » » »	6.480 »	3·00 »
VIII. » » 7—8 » » » »	4.409 »	2·04 »

Állás elfoglalása előtt elbocsátás. A m. kir. Kúria legutóbb kimondta, hogy ha a munkaadó egy tisztviselőt szerződtet, de azzal állásának elfoglalása előtt közli, hogy szolgálatára nem reflektál, úgy köteles a munkaadó a tisztviselőnek a megállapodás szerinti felmondási időre esedékes fizetését kiszolgáltatni. Az eset a következő: Egy vasútépítő vállalat egy már állásban levő műszaki hivatalnokot november 22-én december 1-től kezdve 500 korona havi fizetéssel és kilépése esetén az egész szolgálati ideje alatt felvett fizetésének 25⁰/₀-ával, mint végkielégítéssel szakaszmérnöknek alkalmazott. Közben még mielőtt az alkalmazott állását elfoglalhatta volna, levélben közölte a vállalat, hogy szolgálatára nem tart igényt. A hivatalnok ezt felmondásnak vette és három hónapi fizetést, vagyis 1.875 koronát követelt. A vállalat az ipartörvény 88. §-ára hivatkozott, amely szerint az alkalmazási szerződés csak az egy heti próbaidő letelte után válik kötelező erejűvé, továbbá azzal is érvelt, hogy a hivatalnok három hónapi felmondási ideje alatt nem akart szolgálatot teljesíteni, bár erre felhívták. A bíróság valamennyi kifogást elvetette és a vállalatot a perelt összeg megfizetésére kötelezte. Ezt az ítéletet a Kúria is jóváhagyta és egyúttal kimondta, hogy bár az ipartörvény 88. §-a nem tesz különbséget a fontosabb és kevésbé fontos teendőkkel megbízott ipari alkalmazottak között, e törvényszakasz rendelkezéséből folyik, hogy az csak abban az esetben nyer alkalmazást, mikor az iparos és alkalmazottja között végleges alkalmazásra szóló szerződés nem jött létre és az alkalmazott már munkába is állott.

Az állásközvetítési törvény. A német birodalmi gyűlés harmadik olvasásban is elfogadta folyó év május hó 4-én az állásközvetítésről szóló törvényt és miután a szövetségtanácsnak a parlament határozataihoz való hozzájárulása kétségtelennek látszik, az új törvény a f. év október hó elsején tényleg életbe fog lépni.

Tulajdonképen nem is annyira az állásközvetítésre, mint inkább az állásközvetítőkre vonatkozik a törvény, miután abban az iparszerű magánközvetítőknek jogviszonyai rendeztetnek. Bár a birodalmi kormánynek törekvése odairányul, hogy a nyilvános, közhasznú és paritásos munkaközvetítést mozdítsa elő és egyidejűleg a magánérdekeket szolgáló közvetítési intézményeket háttérbe szorítsa, amit a szociális reformoknak minden barátja őszinte örömmel fogad, mindazonáltal az iparszerű munkaközvetítőket nem támadja túlságos mérvben.

A törvény ott, ahol kielégítő terjedelmű, nyilvános, közhasznú munkakimutatás rendelkezésre áll, nem enged teret a munkaközvetítőknek. Egyébként is a közvetítésre való engedély a jövőben csak bizonyos hivatásokra vonatkozólag adható meg. Végül az engedély személyes megbízhatatlanság címén is megtagadható, amivel utját lehet állani annak, hogy ez az ipar züllött és kétségbeesett existenciák menedékhelye legyen.

Eddig az állásközvetítő maga szabta meg a közvetítési díjakat, ezentul azonban a hatóság fogja a díjak mekkoraságát megállapítani. Ezeket a díjakat túllépni, vagy »önkéntes« adományokkal megtoldani tilos, amivel utját lehet állani a munkakeresők eddig oly nagymérvű és gyakori kizsákmányolásának.

A közvetítési díj csak akkor válik esedékessé, ha a szerződés »a közvetítő tevékenysége folytán tényleg létre is jött«. Azon esetre, ha mindkét fél kívánja a közvetítő közbelépését, mindegyik fél legfeljebb a díjnak felét tartozik megfizetni. Aki a díjszabályzat ellen ismételtén vét, az teljesen elvesztheti a közvetítési ipar gyakorlására kapott engedélyét.

Az iparszerű munkaközvetítőnek ezentul tilos vendéglőt és korcsmát nyitnia, szeszes italokkal kiskereskedést üznie, iparszerűleg lakást és szállót közvetítenie, ruhákkal, használati, élvezeti, vagy fogyasztási tárgyakkal vagy sorsjegyekkel kereskednie, borbélyműhelyt tartania, pénzváltással foglalkoznia, zálogházat vagy zálogházi közvetítőt nyitnia, vagy más által valami ilyenféle üzletet gyakoroltatnia.

Minden olyan szerződés előre is érvénytelennek mondatik ki, amelyben valamely munkás vagy munkaadó kötelezi magát arra, hogy későbbi esetekben is, egy bizonyos iparszerű közvetítőnek a szolgálatát fogja igénybe venni.

A leánykereskedelem megfékezése képezi célját azon pontnak, amely kimondja, hogy az, aki női személyeknek külföldre állást közvetít, tartozik azoknak szabályszerűen kiállított névsorát és a közvetített állásokat is a rendőrhatalóságnál bejelenteni. Különösen nagy előnyöket biztosít az új törvény a színpadok személyzetének, a vendéglői alkalmazottaknak, a hajósoknak, a mezőgazdasági tisztviselőknek és munkásoknak és végül a házi cselédeknek, akik a munkaközvetítés útján eddig felháborító kihasználtságuknak voltak kitéve.

A munkások nyereség-részesedése. A német birodalmi gyűlésnek kálbizottsága behatóan tárgyalta a munkások nyereség részesedésére vonatkozó indítványt. Minden kálitelepnek az évi mérleg alapján kimutatható tiszta nyereségéből, amennyiben ez a szabályszerű leírások után a készpénzben befizetett tőkének 6%-át felülmulja, egy harmadrész az illető üzleti évben a kálitelep tulajdonosa által foglalkoztatott munkások között mint nyereség-részesedés felosztandó azon összér alapján, amelyet ezek kerestek. Amennyiben a jogosultak kikutathatók nem volnának, a rájuk eső rész a telep vállalati betegsegélyző pénztárát, illetve ilyenek nem létében a helyi betegsegélyző pénztárt illeti meg. Eredetileg a nyereség-részesedést 5%-os osztalék mellett tervezték.

Sidow kereskedelemügyi miniszter tudja, hogy egyes gvárakban a nyereség-részesedés már meg van oldva, de felveti azt a kérdést, hogy mi történjék akkor, ha a telep veszteséggel dolgozik? A vállalkozó viseli a veszteség terhét, de az övé legyen a nyereség is. A vállalkozót terheli az előző rizikó, ellenben a munkások abban részt nem vesznek.

A polgári pártok képviselői a centrum kivételével rokonszenvesnek tartják a nyereség-részesedés kérdését, azonban az indítványt még teljesen meg nem érettnek és a káliiparban egyelőre megvalósíthatatlannak tartják, minek folytán a bizottság az indítványt elvetette.

Angol munkások tanulmányúton. Németország nyugati részén ez idő szerint egy angol munkásokból álló tanulmányi bizottság időzik, amelyet az angol munkásszervezetek küldöttek ki azon célból, hogy a bizottság tagjai a lehetőség szerint betekintést nyerhessenek a német munkások helyzetébe. Legutóbb Essenben voltak, ahol a Krupp-féle jóléti intézményeket tették tanulmány tárgyává és megtekintették egyszersmind a Neumann és Mendel mechanikai ruhagyár helyiségeit is, amelyeknek világos és szellős, az egészségügy minden követelményének megfelelő munkatermeit mlntaszerűeknek tartják.

A német munkakamarák ügye. A birodalmi gyűlésnek a munkakamarák ügyében kiküldött bizottsága a f. év április hó 29-én befejezte a második olvasást. A bizottságnak leglényegesebb határozatai a következők: A 3. §-t kiegészítették azzal, hogy a munkakamarák feladatai közé tartozik a háziiparban a bérek tekintetében való megegyezés és szabályozás előmozdítása. A 8. §-t odamódosít-

tották, hogy a megfelelő szakmákból a munkaadók és munkások szervezeteinek alkalom adassék arra, hogy szakértői véleményt mondhassanak. Elvetették azon javaslatot, amely az úgynevezett munkástitkár-pontnak (13. §.) újból való elejtését kívánta, valamint azt is, amely a tárgyalások nyilvánossá való tételét sürgette. A 38. §. tekintetében bizonyos esetekre vonatkozólag elfogadták a titkos szavazást. Úgy látszik, hogy az 1908. évi február hó 4-ikén benyújtott törvényjavaslat csak a következő ülészen kerül tárgyalásra.

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Szándékosan előidézett betegség fogalmához.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1910. április 9-én kelt 1910—363/14. sz. ítélete.

A m. kir. állami Munkásbiztosítási hivatal igénylő felebbezésének helyt ad, az első bíróság ítéletét megváltoztatja és megállapítja, hogy igénylőnek 1909. évi február hó 23-ától, ugyanazon év április hó 17-éig bezárólag terjedő időig a törvényszerű táppénzre igénye van.

B. I. gyári segédmunkás 1909. évi február hó 24-ig bezárólag a »M. művek« gyártelepén segédmunkás minőségben alkalmazásban állott.

Ígyelőnek a tárgyaláson ismételt előadása szerint ő munkavezetőjétől (a mestertől) pár napi farsangi szabadságot kapott — és azért jött Budapestre, hogy itt lakó feleségét meglátogassa. A gyár szolgálatából kilépni nem akart, azért is hagyta ott munkakönyvét. Budapesten, midőn feleségét, ki első ízben vele szemben barátságtalanul viselkedett, másodízben meglátogatta, hogy mely napon volt, arra határozottan nem emlékszik, de utolsó farsang valamely napjára teszi (akkortájt tényleg utolsó farsang volt), nála egy más férfit talált. Ezen felbőszülve, puszta kézzel törte be a konyha ablakát és annak üvegcserepei sértették meg őt.

A sérülés ezen körülményeit a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnak helyszinén járt betegellenőre, a házmester és a házbeli lakók vallomása alapján lényegében megerősítette.

A p-i pénztár igazgatósága, melyet időközben az Országos Pénztár is sürgetett, 1909. évi április 22-én hozott ebben az ügyben határozatot, mely szerint igénylőt igényével elutasítja, amíg a rendőri vizsgálat irataiból meggyőződést nem szerez arról, hogy B-t tényleg oly körülmények közt érte a sérülés, melyek között az ő vétlensége kétségtelen.

A választott bíróság előtt 1909. évi augusztus hó 31-én megtartott tárgyaláson igénylő nem jelent meg. A választott bíróság a pénztár határozatát helyben hagyta azzal az indokolással, hogy igénylőnek ügyével való nemtörődését úgy magyarázta, hogy sérülésének vétlenségét bizonyítani nem akarja, vagy arra nem is képes. Ezen ítélet ellen igénylő felebbezett. Utal az eljárási szabályok 109. §-ára, mely szerint a választott bíróság a tényállás felderítésére szükséges összes bizonyítékokat hivatalból beszerezni köteles. Erdemben pedig vétlenségét hangoztatja, utalva arra, hogy a fölindulásában támadt civakodás nyomán, hadonázása okozta sérülését és eljárása nem is irányulhatott arra, hogy magának betegséget okozzon. Az eset tehát nem vonható nézete szerint a törvény 52. §-a alá. A felső bíróság a fenti tényállás alapját képező, de még a hiányzó adatokat is pótlólag beszerezte.

A felső bíróság a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár által meg-ejtett helyszini vizsgálat nyomán bizonyítottanak látta, hogy a kérdéses sérülés igénylőnek érthető heves fölindulásából támadt civakodás közben érte őt. Szándéka tehát irányulhatott a civakodásra, de semmiesetre sem arra, hogy magának sérülést szerezzen.

Figyelemmel azért a törvény indokolásának idevágó fejtegetéseire is (L. a törvényjavaslat 53. §-ához fűzött indokolást), melyek szerint a verekedés mint betegséget előidéző ok, következőleg a civakodás is ezen törvény szerint egymagában nem lehet alap a táppénzigény megtagadására, ha nem bizonyítatik az is, hogy a verekedés, civakodás, egyenesen betegségezés, illetve sérülés

céljából történt, a felső bíróság a jelen esetben a törvény 52. §-át nem találta alkalmazhatónak. Mindezeknél fogva a törvény 50. §. 3. pontja alapján igénylőnek táppénzigényét az igazolt keresetképtelenség első napjától, vagyis 1909. évi február hó 23-tól, ugyanez év április hó 17-ig bezárólag megállapította.

Betegség gyógyítása vagy betegség megelőzésére alkalmas gyógyszer ?

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1909—176/4. sz., 1910 március 22-én hozott ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek helyt ad és az I. bírósági ítélet megváltoztatásával kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy igénylőnek 3 nap alatt, különben végrehajtás terhével felső fogsort szolgáltatasson.

F. L., özv. F. H.-né j-i bádogosnál alkalmazott bádogossegéd dr. N. L. pénztári orvos bizonyítványa alapján felső fogsort kért a pénztártól. A pénztári orvos »caries« betegséget állapított meg és a felső fogsort a tag egészségének megóvása végett mulhatlanul szükségesnek véleményezte abból az okból, mert enélkül keményebb dolgot megrágni, illetőleg enni nem képes.

A pénztár igazgatósága 1909 május 4. napján 810/1909. szám alatt hozott határozatával elutasította a kérelmet azzal a megokolással, hogy a fogsor nem fennálló betegség megszüntetésének, hanem esetleg bekövetkező betegség megelőzésének céljából, illetőleg fennálló testi fogyatkozás pótlása végett javasoltatott.

Igénylő a pénztár határozata ellen felebbezett.

Az I. bíróság elutasító ítéletet hozott és a pénztár igazgatóságának határozatát helybenhagyta, főként abból az okból, amely szerint a törvény csak betegség esetén rendel segélyezést, igénylő azonban hiányos fogzatának tulajdonítható szervezeti eltérést (betegséget) nem tüntet fel, jövőben bekövetkező súlyosabb emésztési zavarok pedig ezuttal még betegségnek nem tekinthetők: bekövetkező betegség megelőzésére alkalmas gyógyszer igénybevitelére azonban a törvény nem ad jogot a tagnak.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az igénylő felebbezése alapján felülbírált ítéletet nem találta helytállóknak.

Mindenekelőtt téves a felebbezett ítéletnek az a kiindulási pontja, amely szerint igénylőnek jelenlegi állapota nem volna betegség gyanánt minősíthető. A munkásbiztosítási hivatal felfogása szerint betegség az egyén szervezetének minden olyan, a rendestől eltérő állapota, amely fájdalommal jár vagy pedig azt mutatja, hogy a szervezet életműködése bármely irányban korlátozott. Igénylőnél is ez az eset állott elő. A rendes állapotban levő, illetőleg ebben a vonatkozásban egészséges ember ugyanis szilárd anyagokkal, is táplálkozik és evégett olyan fogazattal rendelkezik, amely a szilárd táplálék megrágására képesíti. Ezzel szemben igénylőnek az a rendestől eltérő állapota, amelynél fogva szilárd anyaggal táplálkozni és így egyik elsőrendű életműködést rendszeresen és a maga teljességében kifejtteni nem képes, kétségtelenné teszi, hogy igénylő beteg.

Nyilvánvaló félreértés tehát, amidőn az I. bíróság -ítélete csak jövőben bekövetkező betegség megelőzését állapítja meg, annak dacára, hogy a betegség igénylőnél tényleg már megvan. Az a körülmény, amely szerint igénylő állapotából súlyos emésztési zavarok is származhatnak, nem zárja ki azt, hogy igénylő lényegesen korlátozott táplálkozása mellett már most betegnek tekintessék, míg a jövőben felléphető súlyosabb bajok a már jelenleg is meglévő betegséghez fűződő szövődményes betegség jellegével bírnak.

Nem zárja ki a betegség megállapítását az I. bírósági ítéletben elfogadott az a tény sem, amely szerint az igénylőnél jelentkező nagymérvű fogazathiány testi fogyatkozás jellegével bír. A testi fogyatkozás ugyanis a betegség jellegét öltheti magára, ha az, mint igénylő esetében is, a szervezet életműködését érzékenyen érinti és orvosi gyógykezeléssel való beavatkozást kíván.

A hivatal álláspontja tehát az, hogy igénylőnek, mint pénztári beteg tagnak az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár alapszabályai 41. §-ában megállapított segélyre joga van. Az igénylő részére javasolt és a fogtövek kihuzásával kapcsolatos felső fogsor beillesztése e §. 1. és 2. pontjában megállapított gyógykezelés és gyógyászati segédeszközök fogalmi körébe esik; azt tehát, mint az orvosi vélemények szerint a szükséges mértéknek megfelelő, igénylő részére megítélni kellett.

* L. Munkásügyi Szemle 3. szám. 107. oldal.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

A munkaadó felelőssége mulasztásai folytán előálló balesetekért a német, osztrák és magyar törvény szerint.*)

A német birodalmi törvénytörvény 1909. április 2-iki ítélete.

X. mészárosinas, K. mester üzemében balesetet szenvedett olyképen, hogy miközben husórló malomnál dolgozva a husdarabokat jobbkezevel a malom őrlői közé tette, keze beleszorult, úgy hogy néhány ujját a gép levágta. A Berufsgenossenschaft vissztérítési joggal élt a munkaadóval szemben, mert az előirt rendszabályok dacára a 13 éves inast veszélyes gépnél alkalmazta, ezt nem látta el védőkészülékkel és így mulasztása okozta a balesetet. A birodalmi törvénytörvény a Berufsgenossenschaft követelését megítélte, figyelmen kívül hagyva azt a körülményt, hogy az iparfelügyeleti hatóságoknak tudomásuk volt az inasnak veszélyes munkára történt alkalmazásáról és a védőkészülék hiányáról.

Önkéntelenül felmerült a német birod. törvénytörvény ítéletének olvasásánál az a kérdés, ugyanazon tényállás mellett a m. kir. kuria megítélhette volna-e az országos pénztár visszkövetelését a munkaadóval szemben és hogy a német birod. törvénytörvény álláspontját mennyiben alapíthatja a megfelelő törvényes rendelkezések világos értelmére.

Anélkül, hogy e kérdést, mely beható mérlegelést kíván, — ez alkalommal kimerítően tárgyalnók, utalunk a német Gewerbsunfallversicherungsgesetz 333. §-ára, mely a következőket mondja:

§. 136. Diejenigen Betriebsunternehmer, Bevollmächtigten oder Repräsentanten, Betriebs- oder Arbeiteraufseher, gegen welche durch strafgerichtliches Urteil festgestellt worden ist, dass sie den Unfall vorsätzlich oder durch Fahrlässigkeit mit Ausserachtlassung derjenigen Aufmerksamkeit, zu der sie vermöge ihres Amtes, Berufs oder Gewerbes besonders verpflichtet sind, herbeigeführt haben, haften für alle Aufwendungen, welche infolge des Unfalls auf Grund dieses Gesetzes oder des Krankenversicherungsgesetzes von den Gemeinden, Armenverbänden, Krankenkassen und sonstigen Unterstützungskassen (§. 25. Abs. 1.) gemacht worden sind. Dieselben Personen haften der Genossenschaft für deren Aufwendungen auch ohne Feststellung durch staferichtliches Urteil.

Az osztrák Gesetz vom 28. December 1887. betreff die Unfallversicherung der Arbeiter a következő rendelkezést tartalmazza:

»§. 45. Der Betriebsunternehmer (§. 11) ist verpflichtet, wenn er oder im Falle seiner Handlungsunfähigkeit sein gesetzlicher Vertreter den Unfall vorsätzlich oder durch grobes Verschulden herbeigeführt hat, die Versicherungsantalt für alle von derselben auf Grund dieses Gesetzes zu leistenden Entschädigungen schadlos zu halten.«

A magyar 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-a:

»Ha a baleset annak folytán állott elő, hogy a munkaadó, vagy megbizottja, kinek a megbizásából eredő eljárásáért felelősséggel tartozik, a törvény alapján hatóságilag rendelt óvórendszabályokat nem foganatosította, illetőleg az így elrendelt óvókészülékekről nem gondoskodott, a munkaadó a baleset folytán nyújtott kártalanítást és az illető ügyben felmerült összes költségeket az Országos Pénztárnak megtéríteni köteles.«

Míg tehát a magyar törvény 81. §-ában a vissztérítés elvi megállapítását a német törvényből veszi át, valamint abból veszi át azt a rendelkezést, hogy a sérült, illetve hozzátartozói csak büntetőbirósági ítélettel megállapított gondatlanság esetén fordulhatnak a munkaadók ellen, addig a pénztár visszatérítési követelésének feltételeire nézve a német törvénytől eltérőleg, — mely a visszatérítés jogát a sérült, illetve hozzátartozói visszatérítési jogával egyezően határozta meg azzal a különbséggel, hogy a pénztárnál nem előfeltétel a büntetőbirósági megállapítás, — más előfeltételeket jelöl meg a »törvény alapján hatóságilag elrendelt óvórendszabályok nem foganatosítása« szavakkal és ezzel a pénztár visszatérítési jogát rendkívül szűk keretek közé szorítja.

Így tehát a német birod. törvénytörvény nagyon helyes ítéletével egyező kuriai ítélet nagyon nehezen lehetséges az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-ának szószerinti szövegének figyelembevételével.

Csakis a 81. §-nak a törvény szószerinti szövegével ellenkező — a törvény intenciójának és forrásának azonban talán megfelelő magyarázata tenne ilyen ítéletet lehetségessé.

¹⁾ A kérdésre nézve l. dr. Szladits Károly Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés Munkásügyi Szemle 1. 2. 5. 9. szám.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Balesetbiztosító- és Munkásbetegsegélyező Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpénztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK“-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtükéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT:

1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál és agyvérterlődnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatitabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyárnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrátum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

JUSZT FERENC

LÁTSZERÉSZ

BUDAPEST, IV., MUZEUM-KÖRÚT 15. SZ.

A FOGÁPOLÁS legtükéletesebb eszköze

a Dr. EGGER-féle
Kalium chloricum-

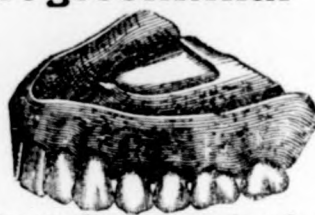
FOGPASZTA.

ORVOSILAG AJÁNLVÁ.

Főraktár NÁDOR-GYÓGYSZERTÁR
Budapest, VI., Váci-körút 17. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em.

fogtechnikai és fogorvosi

mütermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetük.

Ajánlja dúsán felszerelt látszerészeti árú raktárát.
Saját készítményű szemüvegeket, valódi hegyi kristály
üvegek; a legfinomabb Goerz és Busch féle látszőveket.
A pénztár tagjai 15% engedményben részesülnek.

☐☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD « ÉS
HULLÁMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ «
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

„MATADOR”

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselő és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kívül-belül bármely módon még
kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

HIRSCH és FRANK

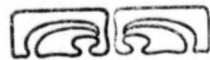
Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
☐ GÉPEKET, legujabb és legjobban bevált ☐
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. ☐ ELSŐRANGÚ REFERENZIÁK.

AUTOMOBILOK ACETYLEN LÁMPÁK

≡ BÁRDI JÓZSEF ≡
AUTOMOBIL RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPEST, VI., MOZSÁR-U. 9. SZ.

TELEFONSZÁM 50-81.

BUNZL ÉS BIACHBUDAPEST, IX. KERÜLET
SOROKSÁRI-ÚT 94. SZÁM.Vesznek es eladnak mindennemű ron-
gyokat és papirhulladékot. Állandó nagy
raktár tisztítórongyokban.**DIGESTOL GLÜCK****a legtökéletesebb emésztőpor.**Elősegíti az emésztést, fokozza a bél-
működést és étvágyjavítólag hat. Javalva
van a gyomor- és bél legkülönbözőbb
bántalmainál, nehéz emésztés esetében,
béltrengésnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható minden gyógyszerárban.

Főraktár:

Glück-féle gyógyszerészeti labororium
Budapest, VIII., Rákóczi-tér 2.**GARAY SAMU
ÉS TÁRSA**sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötőszers- és vil- Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyző egyletek szer-
ződésses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; műlábak,
műkezdek, lábgepek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
— egyéb berendezéseiket. —

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

**„Continental“
Pneumatik**

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

**ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.**
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

A MAGYAR ÁSVÁNYVIZFORGALMI ÉS KIVITELI RÉSZV.-TÁRSASÁG

BUDAPEST, V., BÁTHORY-UTCA 5. SZ. (TELEFON 162-84.)

A KÖVETKEZŐ GYÓGVÍZEKET HOZZA FORGALOMBA:

Borszéki, az ásványvizek királya, angolkór és vérszegénység ellen páratlan gyógy-
szer. Mint üdítő és hűsítő ital a legelső minden vizek között.

Borhegyi, kiváló nedvhajtó, dús lithiumtartalommal.

Előpataki, páratlan gyógyszer: gyomor, vese, lép, máj- és epebetegségeknel.

Bodoki Matild borviz a legtisztább és legértékesebb lugos savanyúviz. Mint élvezé-
zeti viz kellemes és egészséges. Pezsgővel és borral pompás ital.

Répáti viz, biztos sikerű gyógyszer mindenféle hurutos bántalmaknál.

Szojtkai sósviz, rekedtség, köhögés és nátha ellen. Cukorbetegségeknel speciális gyógyszer.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM: Cikkek: A foszfortilalom sorsa. — Munkásbiztosítás és magánjogi
kártérítés. Dr. Szladits Károlytól. — A munkásbiztosítási törvény
reformjához. Dr. Szemenyei Kornéltól. — Baleset- és rokkant-biztosítás Németországban.
A szellemi munkások hivatásos betegségei. — A munkaidő Magyarországon. — Szemle:
Munkásbiztosítás: Az országos pénztár módosított alapszabályai. — A mezőgazdasági munkás-
biztosítás. — Főorvosok értekezlete. — A német birodalmi biztosítási törvényjavaslat és az alkoh-
hol-kérdés. — Szabad-e betegpénztári orvost egyetlen műhiba miatt elbocsátani? — A szabad
orvosválasztás Svájcban. — A pozsonyi ker. munkásb. pénztár. — Az aradi ker. munkásb. pénztár. —
A kassai ker. munkásb. pénztár. — A késmárki ker. munkásb. pénztár. — A köszénbánya és
téglagyár társulat Pesten. — Szociális egészségügy: Magyarország csecsemőhalandósági statisztikája és csecsemővédelmi akció tervezete. — Methylalkoholmérgezés hatása a látószervre. — A
kiütéses tifusz Budapesten 1908-ban. — Munkáskórház-építés. — Az Egyesült-Államok halálozási
statisztikája. — Berlin közhasznú tejárusító egyesületének első évi jelentése. — A párisi árvíz
egészségügyi hatása. — Munkaviszony: Munkabér-kimutatás. — Állás elfoglalása előtti elbocsá-
tás. — Az állásközvetítési törvény. — A munkások nyereség-részesedése. — Az angol munkások
tanulmányuton. — A német munkakamarák ügye. — Joggyakorlat: Betegsegélyezés. — Baleset-
biztosítás. — Hirdetések.

LIBÁL és MÁRZ

optikai intézet motor-hajtással

BUDAPEST, VI. KER.,
TERÉZ-KÖRÚT 54. SZ.

a nyugoti pályaudvarral szem-
ben, a Podmaniczky-utcai sarok-
házban.

Telefon 99-56. □ Törzsület 1846-ban alapítva.

Csüptető- és szemüveg-különlegessé-
gek. Színházi látcsövek és távcsövek.
Hőmérők. Nagyítók. Üvegműszerek.
Laterna magikák. Rajz- és mérőeszkö-
zök. Barométerek és nedvességmérők.
Tájéoló. Szög- — dobok — tükrök és
prizmák. Különbé fajszálmérők (areo-
méterek). Fényképészeti kamarák és
kellékek. SPECIALISTÁK: Törv. vé-
dett gyári villamosjelző és csirkeköltő-
hőmérőkben. Ügyszintén különféle
munkás szemüveg és respirátorokban.
A legtöbb budapesti és vidéki munkás-
és betegsegélyező pénztárak szerződés-
es szállítói.

Elszakíthatlan
munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerésköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Szent-Margitszigeti üditővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes,
jó hatása, egészségápoló ital. —
A Szent-Margitsziget gyógyfürdő
felügyelősége saját kezelésében.

Telefon 36-52. Telefon 36-52
Minden jobb fűszerüzletben
és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségknél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

MAGYAR TÖRLÖGUMMI

kapható minden papirkereskedésben.

VÉDJEGYE:

*Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!*

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.